

Debreceni Egyetem
Informatikai Kar
Könyvtárinformatikai Tanszék

A mozgókönyvtári ellátás hazai és külföldi gyakorlata

Szakedolgozat

Témavezető:

Eszenyiné Dr. Borbély Mária
egyetemi adjunktus

Készítette:

Nagy Tünde
informatikus könyvtáros

Debrecen
2009

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés.....	3
2. A mozgókönyvtári ellátás kialakulása Magyarországon	5
A kezdetek.....	5
Az 1950-1960-as évek.....	6
Az 1960-1970-es évek.....	7
Az 1970-es évektől 1989-ig	9
A rendszerváltástól az 1997-es „könyvtár törvény”-ig	13
3. A mozgókönyvtári ellátás helyzete 1997 után	15
Az 1997. évi CXL. törvény	15
Az ellátórendszerek	16
Az ellátásban felmerülő problémák és lehetséges megoldásaik.....	18
4. A Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszer (KSZR)	21
A KSZR ellátási formái.....	21
A KSZR tagjai.....	22
A KSZR megrendelhető szolgáltatásai	23
A KSZR működési forrásai	24
5. A mozgókönyvtári ellátással kapcsolatos jogszabályok.....	27
6. Hazai példák a mozgókönyvtári ellátásra	29
Pest megye	29
Veresegyházi kistérség	29
Ipolyi és Váci kistérség	29
Szentendrei kistérség.....	30
Ceglédi kistérség	30
Somogy megye	33
Kaposvári megyei ellátórendszer	33
Zala megye	35
Nagykanizsai kistérség	35
Borsod-Abaúj-Zemplén megye.....	37
Sárospataki kistérség	37
Encsi és Edelényi kistérség	38

7. A mozgókönyvtári ellátás külföldi gyakorlata.....	39
Nyugat-Európa	39
Nagy-Britannia	39
Franciaország	40
Németország.....	41
Észak-Európa	43
Norvégia	43
Svédország	44
Dánia	45
Finnország	46
Közép-Kelet Európa.....	48
Horvátország	48
Szlovákia	49
Ausztria	49
Szlovénia	49
Tengerentúli példák.....	51
Amerikai Egyesült Államok.....	51
Ausztrália.....	53
Összegzés	54
Felhasznált irodalom	55
Mellékletek	58
Könyvtárellátási szerződés.....	58
Előterjesztés könyvtári szolgáltatás megrendeléséről.....	61
Megállapodás többcélú kistérségi társulás és könyvtár között	63

1. Bevezetés

"Azok a könyvek, melyek a könyvtárak polcain szunnyadnak, még nem készek, vázlatosak, magukban semmi értelmük. Ahhoz, hogy értelmet kapjanak, te kellesz, olvasó!"

(Kosztolányi Dezső)

A falvak, kistelepülések könyvtári ellátásának megoldása már a rendszerváltás előtt is a kiemelkedően fontos feladatok közé tartozott. A hazai könyvtáros szakma sokféle ellátási formával kísérletezett, kezdve a fiók-, letéti, körzeti könyvtáraktól, a mozgókönyvtárak vagy ellátórendszerek megoldásáig, míg végül eljutott a nyilvános könyvtár, a könyvtári szolgáltató hely és a bibliobusz hármas modelljéig. Ma ugyanis nem dokumentum ellátásra van szükség, hanem arra, hogy bárki bárhol elérhesse a hazai könyvtári rendszer által nyújtott szolgáltatásokat.¹

Hiszen a könyvtári ellátás nemcsak a kistelepüléseken élő lakosság számára, hanem az egész társadalom számára fontos. A könyvtár ugyanis partner az élethosszig való tanulásban, részt vesz az információs társadalom építésében, az innovációs fejlesztésekben, ezáltal a vidéki életminőség javításában.² Ezen feladatok teljesítésére viszont az önállóan működő kistelepülési könyvtár nem képes, csak a könyvtári rendszer részeként, ahol a szolgáltatások egymásra épülnek.³

Ilyen szolgáltatások egyike a mozgókönyvtári ellátás, amelyen nemcsak a könyvtárbuszt értjük, hanem azokat az ellátási formákat, amelyeket a szolgáltató könyvtár biztosít az azt megrendelő önkormányzat vagy szolgáltató hely számára. A bibliobusz a mozgókönyvtári feladatok csupán az egyik ellátási formája. A mozgókönyvtári szolgáltatás magában foglalja mindazokat a szolgáltatásokat, amelyeket az ellátó könyvtár biztosít a megrendelő részére.⁴

A szakdolgozatommal a hazai és külföldi települések mozgókönyvtári ellátásról szeretnék betekintést nyújtani. Az első részben a magyarországi könyvtári ellátás kialakulását, fejlődését vázolom fel a 19-20. század fordulójától napjainkig a megjelent szakirodalmi

¹ Skaliczki Judit: Miért született a KSZR? Bevezető sorok egy bevezetendő rendszerhez és egy kiadványhoz. In: Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszer (KSZR). Tájékoztató a kistelepülések könyvtári ellátásáról. Szerk.: Richlich Ilona. Budapest: Könyvtári Intézet, 2006. 4. p.

² Fehér Miklós: Könyvtár – jövő – jövőkönyvtár. In: Könyvtári levelezőlap/lap. 2003. 11. sz. 9. p.

³ Fehér Miklós: Kistelepülések könyvtári ellátása. Helyzetkép és szakirodalmi szemle. In: Könyvtári figyelő. 2002. 3. sz. 393. p.

⁴ Fehér Miklós: Kistérségi ellátás. Új fogalmak, új lehetőségek és (azonnali) tennivalók a kistérségi ellátás területén. In: Könyv, könyvtár, könyvtáros. 2005. 2. sz. 4-5. p.

szemle alapján. A második részben már a jelenlegi helyzetet tárgyalom az 1997. évi CXL. törvénytől kezdve a Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszerig (KSZR), mint a kialakult megoldásig, megemlítve a mozgókönyvtári ellátással kapcsolatos jogszabályokat is. A szakdolgozatom további fejezeteiben a működő települési ellátórendszerekre hazai példákat mutatok be, továbbá a könyvtári ellátás nemzetközi gyakorlatát is ismertetem.

2. A mozgókönyvtári ellátás kialakulása Magyarországon

A kezdetek

Megyei, városi közösség, vagy a magyar állam által létesített és fenntartott közművelődési könyvtárak először a dualizmus korában (1867-1890) jelentek meg. Azonban ezek ekkor még egymástól elszigetelt kiskönyvtárak voltak, közös rendszert nem alakítottak ki, szolgáltatásaikkal nem jutottak el mindenkihez. Mivel a helyi hatóságok sem érezték fontosnak a könyvtárak támogatását, az állományok továbbfejlesztése, cseréje is elmaradt.

Az angolszász modell⁵ ismeretében a 19-20. század fordulóján felszínre került a könyvtárak fenntartásának, továbbfejlesztésének fontossága. A könyvtári szakma jeles képviselői, mint *Ferenczi Zoltán*, *Gulyás Pál* és *Mihalik József* is amellet érvelt, hogy a decentralizált népkönyvtárak halmaza nem képes ellátni a lakosság teljes körét, azt csak egy centralizált, központi szervezet által irányított hálózat tudja megoldani. Elképzelésük szerint olyan ellátórendszereket szükséges kiépíteni, amelyek egy teljes megyét vagy több járást foglalnak magukba, és a községek lakóit a városokból kell ellátni.⁶

Az első világháború pusztításai után a hazai könyvtáros szakma elsődleges feladata a közművelődési könyvtárak újraszervezése volt. Csakhogy visszatértek a századelőn már hibásnak bizonyult gyakorlathoz, vagyis az államilag létrehozott, de a helyi hatóságok által ekkor sem továbbfejlesztett és fenntartott népkönyvtári gyakorlathoz. A kisebb települések ellátását tehát továbbra sem tudták megoldani, mert ilyen feltételek mellett igazi rendszer sem alakulhatott ki.

A második világháborút követően az 1947. évi művelődéspolitikai koncepció középpontjában is a közművelődési könyvtárak álltak. A törvénytervezet már korszerű gondolatot is tartalmazott, ugyanis megjelent benne a hálózati elv. A 200 lakos feletti településeken kötelezővé tette volna a könyvtárak működtetését, a 10.000-nél kisebb lakossal rendelkező községek számára pedig könyvtári körzeteket tervezett létrehozni. A körzeti könyvtárnak egyrészt a körzet egészét kellett volna ellátnia letétek formájában, másrészt, ahol nem volt helyi könyvtár, ott kölcsönző állomásokat kialakítva, közvetlenül szolgálta volna ki

⁵ Az angolszász típusú könyvtárak nem a lakosság egyes rétegeit szolgálják, hanem mindenkit. Alapvetően városi könyvtár, amelyet a kölcsönzés mellett a helyben használat és a tájékoztatás jellemez. A polgári demokrácia intézménye, amely a művelődés, a szórakozás, a társadalmi felemelkedés stb. szolgálatában áll.

⁶ Tóth Gyula: A kiskönyvtári ellátás historiográfiájának vázlata. In: Könyvtári figyelő. 1997. 4. sz. 683-685. p.

az olvasókat. A 30.000 főnél nagyobb lélekszámú városokat önálló könyvtári szervezet fenntartására és működtetésére kötelezte volna.⁷ A koncepció 1947-re tervezett törvénybe foglalása azonban elmaradt és ez hosszú időre visszavetette a fejlődést.

Az 1950-1960-as évek

Az 1949-1952 közötti időszak a körzeti és a városi könyvtárak egymás mellett létezésének korszaka. Az ekkor bevezetett közművelődési könyvtári rendszer sem megyei szinten jött létre. A Népkönyvtári Központ végezte országosan a könyvellátást és az ellenőrzést, a körzeti könyvtárak fő feladata a további könyvtárak létrehozása és a könyvanyag továbbítása volt. Könyvtárakat, illetve szolgáltató helyeket nemcsak a községek lakosai számára szerveztek, hanem állami gazdaságokban és termelőszövetkezetekben is alakítottak ki. A rendszer tehát a felülről irányított, az egy központból létrehozott, „s csak a könyvtárak számát hajszóoló népkönyvtári gyakorlatot követte.”⁸

1952-ben a tanácsi területi rendszernek megfelelően átszervezték a könyvtári hálózatot. A 2.042-13/1952. (V.14) minisztertanácsi határozat értelmében a körzeti és a városi könyvtárakat összevonták, kialakultak a megyei és a járási könyvtárak hálózatai. Mivel a járási könyvtárakat a járási tanácsokra, a megyei könyvtárakat a megyei tanácsokra bízták, a megyei könyvtárakat kiemelték a települési könyvtárak köréből. Ez azt jelentette, hogy mind a városi, mind a megyei könyvtárak önállóvá váltak, fenntartásuk minden költsége az adott tanácsra hárult.⁹

A tanácsi kézbe adás azonban új problémákhoz vezetett. A hazai könyvtárügy legfőbb célkitűzésévé ekkor a járási könyvtárakra épülő letéti rendszer bevezetése vált. Az elképzelés az volt, hogy minden falusi könyvtárban a kettős könyvállományt kell kialakítani, amely egy helyi tulajdont képező törzsanyagból és egy ideiglenesen odahelyezett letétből áll.¹⁰ Ez a megoldás abból következett, miszerint vannak olyan dokumentumok, amelyeket rendszeresen használnak, így azoknak állandóan helyben kell lenniük (törzsanyag), s vannak a kisebb igénybevételnek kitett dokumentumok, amelyeknél a használat nem időhöz kötött

⁷ Tóth Gyula: A megyei könyvtári hálózat problémátörténete. In: Könyvtári figyelő. 1992. 4. sz. 667-669. p.

⁸ Tóth Gyula: A megyei könyvtári hálózat problémátörténete. In: Könyvtári figyelő. 1992. 4. sz. 670. p.

⁹ Tóth Gyula: A kiskönyvtári ellátás historiográfiájának vázlata. In: Könyvtári figyelő. 1997. 4. sz. 685-687. p.

¹⁰ Fehér Miklós: Kistelepülések könyvtári ellátása. Helyzetkép és szakirodalmi szemle. In: Könyvtári figyelő. 2002. 3. sz. 372. p.

(csereanyag).¹¹ A program azonban megrekedt, mert nem alakult ki a helyi törzsanyag, a falusi könyvtárak csak a letétre támaszkodtak, amivel viszont a csere, s így az állománymozgatás is elmaradt. A körzeti könyvtár sem volt képes az anyag mozgatására, figyelmét lekötötte az új könyvtárak szervezése.

Az önálló községi könyvtárak létrehozását ugyanakkor bizonyos paraméterekhez kellett kötni. A feltételek a következők voltak:

- a lakosság száma eléri a 3000 főt;
- főhivatású könyvtárost alkalmaznak;
- nyitvatartási idő heti 36 óra;
- kielégítő állomány;
- megfelelő tér és berendezés.

Az ettől kisebb községek könyvtárainak ellátását a mozgókönyvtárak kialakításával gondolták megoldani.

A mozgókönyvtári ellátás segítője ekkoriban a művelődési autók voltak, amelyek 1960-tól hármas feladatot is elláttak: könyvek kölcsönzését, filmvetítést és ismeretterjesztő előadások rendezését.¹²

Az 1960-1970-es évek

Az 1960-as évekre egyértelművé vált, hogy nem minden megyében volt sikeres a községi könyvtárak tanácsi tulajdonba adása. A legkisebb, 300-600 lakosú községeket többnyire nem is érintette ez az intézkedés, ezért a szakma figyelve a könyvtári (kis)körzetek megszervezése felé fordult.¹³ *Szente Ferenc* szerint „a könyvtári körzet lényegében egy bizonyos községcsoporton belül létrehozott fiókkönyvtári hálózat. A gazdasági, iskolai oktatási szempontból központnak számító községben van a körzeti könyvtár, a körzet többi falvaiban fiókkönyvtárak vannak. A körzeti könyvtárat főhivatású könyvtáros vezeti, aki egy-két fiókkönyvtárban is ellátja a kölcsönzést, továbbá az állománycserét, az adminisztrációt, a

¹¹ Tóth Gyula: Könyvtári ellátórendszer működtetése aprófalvas megyékben. In: Könyv, könyvtár, könyvtáros. 1998. 11. sz. 9. p.

¹² Fehér Miklós: Kistelepülések könyvtári ellátása. Helyzetkép és szakirodalmi szemle. In: Könyvtári figyelő. 2002. 3. sz. 372-373. p.

¹³ Fehér Miklós: Kistelepülések könyvtári ellátása. Helyzetkép és szakirodalmi szemle. In: Könyvtári figyelő. 2002. 3. sz. 374. p.

könyvtár- és könyvpropagandát, valamint a szakinstruktori teendőket a fiókhálózaton belül.” A körzetesítés már nagyobb, 4000-6000 fős egységek létrehozását jelentette.¹⁴

Viszont nem minden terület tudott bekapcsolódni a (kis)körzeti könyvtárak rendszerébe. Ezek a területek arra törekedtek, hogy a letéti ellátás és a tanácsi irányítás előnyeit kihasználva, hatékony ellátást dolgozzanak ki. Több próbálkozás közül az 1963-ban indult „szentgotthárdi kísérlet” vált a legismertebbé. A kísérlet célja a szentgotthárdi járásban működő 18 könyvtár ellátásának biztosítása volt. A 18 községet négy csoportra (körzetre) osztották, amelyeken belül a beszerzést és az állomány mozgatását is úgy oldották meg, mintha négy körzetről lenne szó. A helyi beszerzéseket nem alkalmazták, csak központilag beszerzett könyvanyag állt rendelkezésre. A 18 könyvtár állománya három részből állt: nem cserélhető könyvekből, irányított csereanyagból és szabad könyvanyagból. A nem cserélhető könyvek alkották a könyvtárak törzsállományát. Az irányított csereanyag minden települést bejárt, majd bekerült a letéti raktárba.¹⁵

Az 1966-ben megjelent *Közművelődési könyvtári irányelvek* új feladatokat tűzött ki a hazai könyvtárügy számára, többek között az egyenlőtlenségek megszüntetését, az elmaradt területek felzárkóztatását, a források egy részének helyileg történő biztosítását. Az irányelvek szintén kimondták, hogy a jellegzetesen kisközséges területeken fejleszteni kell a megyei könyvtár letéti ellátás rendszerét, és további 50 művelődési autót kell a könyvtárak és művelődési házak rendelkezésére bocsátani. Ennek ellenére az irányelvek hatása a mindennapi könyvtári tevékenységre igen csekély maradt. Hiába épült ki 1968-ig a közművelődési könyvtárak hálózati rendszere, a kisközségeknek továbbra sem tudták biztosítani a megfelelő könyvtári ellátást. A falusi könyvtár ekkor sem különbözött a régi és annyiszor bíralt „népkönyvtár”-tól. A próbálkozások és a körzetesítés több helyen is elakadt.¹⁶ A rendszer elterjedését azonban leginkább az akadályozta, hogy a kisközségek nem a falukörzet központi településéhez körzetesedtek, hanem a városokhoz és a járási székhelyekhez.¹⁷

Az 1968-as minisztertanácsi utasítás alapján szervezett klubkönyvtárak előrelépést jelentettek, de csak rész megoldást hoztak. Ezek ugyanis elsősorban művelődési intézmények

¹⁴ Sente Ferenc: Körzeti könyvtár, igen vagy nem? In: Könyvtáros. 1964. 3. sz. 124. p.

¹⁵ Németh Tibor (2005): A könyvtári ellátórendszerek fejlesztésének lehetőségei a kemenesaljai kistérség példáján keresztül, http://www.cellbibl.hu/digit/nemeth_tibor-konyvtari_ellatorendszer.pdf, 5. p.

¹⁶ Fehér Miklós: Kistelepülések könyvtári ellátása. Helyzetkép és szakirodalmi szemle. In: Könyvtári figyelő. 2002. 3. sz. 374-376. p.

¹⁷ Németh Tibor (2005): A könyvtári ellátórendszerek fejlesztésének lehetőségei a kemenesaljai kistérség példáján keresztül, http://www.cellbibl.hu/digit/nemeth_tibor-konyvtari_ellatorendszer.pdf, 5. p.

voltak, amelyek könyvtári ellátópontként is funkcionáltak. Inkább az önálló községi könyvtárakat és a járási könyvtárakat kellett volna fejleszteni, hiszen a klubkönyvtárak mindig valamely erősebb intézmény fiókjai voltak.

Az 1960-70-es évek fordulóján a tanácsi összevonások a hazai könyvtárügyet a körzetesítés folytatására készítették. A közös tanácshoz tartozó községek központjában alakították ki a körzeti könyvtárakat. A vonzáskörzetükhöz tartozó településeken szolgáltatóhelyek működtek, amelyek a körzeti könyvtárak letéti könyvtárai voltak.¹⁸ Az együttműködés azonban sok helyen elmaradt, mert a szakmai tevékenységek összehangolásához hiányoztak a szükséges technikai feltételek, így a könyvtárak nem együttműködő szolgáltatási rendszerben, hanem felülről kényszerített egyen ellátásban gondolkodtak.¹⁹

Az 1970-es évektől 1989-ig

Az 1970-es évekre a megyei ellátási rendszert az alábbi szerkezet jellemezte: volt egy felsőfokú ellátást biztosító központi könyvtár ("A" típus), amely az alközpontok (városok) középfokú könyvtáraiból ("B" típus) és a helyi ellátást biztosító könyvtárakból ("C" típus) állt. A járási tanácsok megszűnése azonban alaposan megzavarta az ellátási rendszer hármastagóságát (központi könyvtár, alközpontok könyvtárai, helyi könyvtárak), ugyanis nem lehetett tudni, hogy a járási könyvtáraknak, mint hálózati alközpontoknak mi lesz a további feladatuk.

Ennek függvényében a fejlesztési programok legfontosabb eleme a területi könyvtári rendszerek, s a központi- és fiókkönyvtár modell létrehozása vált. Az elképzelésekre ekkoriban a szovjet könyvtári hálózat modellje nagy hatással bírt, ugyanis az egy egységes szervezatként működő központi könyvtárból és több tagkönyvtárból vagy fiókkönyvtárból állt. Egységesen kialakított állomány, egységes bibliográfiai-tájékoztatói apparátus és egységes módszertani tevékenység jellemezte. Az egységes rendszereket járásonként és városonként hozták létre. Az állomány a központi könyvtár tulajdonában volt, amely az egész rendszer számára végezte a beszerzést, a feldolgozást, katalógus-építést, a tájékoztatói apparátus fejlesztését, a könyvtári propagandát, a pénzügyi, gazdasági munkákat

¹⁸ Fehér Miklós: Kistelepülések könyvtári ellátása. Helyzetkép és szakirodalmi szemle. In: Könyvtári figyelő. 2002. 3. sz. 376-377. p.

¹⁹ Könyvtári ellátás a kistelepüléseken – helyzetkép 2004. Könyvtári Intézet Szervezési és elemző osztály. www.ki.oszk.hu/old/dok/regellattekint040306.rtf, 1. p.

és a rendszer fejlesztését. Valamennyi intézmény személyzetét a központi könyvtár irányította, a szakmai felügyeletért is a központ volt felelős. Az ideológiai tartalommal viszont az illetékes községi tanács foglalkozott. A modell pontos másolása azonban sohasem ment végbe a járások megszűnése miatt.²⁰

A nagyobb területi összefogás jegyében indították el 1976-ban a veszprémi könyvellátási kísérletet is. A veszprémiek javasolta megoldás lényege, hogy visszatért járási szintre. Ez azt jelentette, hogy 30-50 település iskolai, tanácsi és szakszervezeti könyvtárait egy rendszerbe fogták össze, és a gyarapítást, állományba vételezést, feldolgozást, feltárást és annak áramoltatását központilag végezték. Az állományt két részre osztották: törzsállományra és cserélődő állományra. A központi intézmény hozta létre a törzsállományt, és a dokumentumokat az igényeknek megfelelően cserélték a könyvtárak között. Az önállóságuk tehát megszűntek, a könyvtárak a központi könyvtár ellátó helyei lettek. Ezzel megszületett az első ellátórendszer, amellyel a legfőbb céljuk az volt, hogy Veszprém megye több mint 90%-át vonják be a központi ellátás rendszerébe.²¹ Az ellátórendszer kialakítása azonban csak részeredményeket hozott, ugyanis hiányoztak a szükséges anyagi és egyéb feltételek (gépjárműpark, tárolókönyvtár, központi nyilvántartások) a működtetéséhez.²²

Szintén a területi összefogás gondolata jelentkezett egy új intézménytípus, az általános művelődési központok (ÁMK) vagy kettős funkciójú (községi és iskolai) könyvtárak kialakításában. 1977-ben adták közre az *„Irányelvek a kis települések kulturális ellátásának javítására és a komplex művelődési intézmények létesítésére”* című dokumentumot, amely szerint az ún. nem fejlődő településeken a közművelődési, könyvtári és közoktatási tevékenységeket közös szervezés alá kell helyezni. Ehhez olyan komplex, közös fenntartású intézményt kell létrehozni, amely magában foglalja az iskolát, könyvtárat és művelődési otthont. Komplex intézményeket elsősorban azokban az alközpontokban szükséges kialakítani, amelynek vonzáskörzetében 3-4 ezer fős lakosság él. Viszont nem ajánlott a kiépítése a 10 ezer fős népességet elérő településeken. A könyvtárakat mindenütt úgy kell megszervezni és kialakítani, hogy azok az oktatási és a közművelődési igényeket egyszerre

²⁰ Fehér Miklós: Kistelepülések könyvtári ellátása. Helyzetkép és szakirodalmi szemle. In: Könyvtári figyelő. 2002. 3. sz. 377-380. p.

²¹ Fehér Miklós: Kistelepülések könyvtári ellátása. Helyzetkép és szakirodalmi szemle. In: Könyvtári figyelő. 2002. 3. sz. 385. p.

²² Könyvtári ellátás a kistelepüléseken – helyzetkép 2004. Könyvtári Intézet Szervezési és elemző osztály. www.ki.oszk.hu/old/dok/regellattekint040306.rtf, 2. p.

elégítse ki.²³ Ezek lényegében a klubkönyvtárak továbbfejlesztett változatai voltak, amelyek a mai napig is működnek.

Eközben a mozgókönyvtárak is munkába álltak. Az első 1973-ban indult el Budapesten, amelyet 1974-ben az első vidéki bibliobusz követett Pécsen. 1980-ig Kaposváron, Székesfehérváron, Érden, Győrben indítottak mozgókönyvtárakat. 1977-ben szakszervezeti mobilkönyvtár is munkába állt.

A bibliobuszos ellátási forma valójában a letéti könyvtár feladatait próbálta betölteni. A buszokat azonban csak városokban, városkörnyéki területeken használták, kistelepülések ellátására sehol sem alkalmazták.²⁴ Mivel a járművek működtetése pénzigényes volt és a letéti ellátást sem segítette, a használatukat hamarosan megszüntették.

Húsz évvel az 1956-os törvényerejű rendelet²⁵ után, 1976-ban, újabb jogszabály lépett életbe a magyar könyvtári rendszer szabályozására. A rendeletben megjelent könyvtári rendszer legfontosabb eleme továbbra is a hálózat maradt, ugyanakkor felkínálta a szakterületi és területi együttműködési körök létrehozásának a lehetőségét is. Csakhogy nem határozta meg a finanszírozás forrásait és a fenntartás mellett az általános felügyeletet is a fenntartóra bízta. Nem rendelkezett továbbá az egységes könyvtári rendszer működésének központjáról, a központi szolgáltatások előállításáról és elérhetőségéről.²⁶

A központosított letéti ellátásban is egyre több probléma jelentkezett. Az ellátás legelterjedtebb formája az volt, amelyben a központi könyvtár a hozzá tartozó fiókkönyvtáraknak állományt ad letétbe. Viszont előfordult, hogy a megyei és a járási hálózati központi könyvtár ugyanazon a településen működtetett letét. Mivel hiányzott a központi katalógus is, a letétek nem egymást egészítették ki, hanem inkább a fölüspéldányok számát

²³ Fehér Miklós: Kistelepülések könyvtári ellátása. Helyzetkép és szakirodalmi szemle. In: Könyvtári figyelő. 2002. 3. sz. 386-387. p.

²⁴ Fehér Miklós: Kistelepülések könyvtári ellátása. Helyzetkép és szakirodalmi szemle. In: Könyvtári figyelő. 2002. 3. sz. 380-381. p.

²⁵ Az 1956. évi 5. sz. törvényerejű rendelet rakta le az egységes könyvtári rendszer alapját. Meghatározta a könyvtárak főbb típusait, kijelölte a könyvtár rendszeren belül az azonos feladatkörű könyvtárak hálózatait és megnevezte a hálózati központok alapfeladatait. Így alakult ki az akadémiai, a szakkönyvtári, az egyetemi, iskolai, a szakszervezeti, az egyházi és a közművelődési könyvtárak hálózata. Ugyanakkor erős hálózati elv és a könyvtárak ellenőrzésének túlhangsúlyozása jellemezte.

²⁶ Haraszi Pálné: A könyvtári szolgálat jogi szabályozása. In: Könyvtárosok kézikönyve 4. Szerk.: Horváth Tibor – Papp István. Budapest: Osiris Kiadó, 2002. 112-113. p.

gyarapították.²⁷ Janó János írta 1977-ben, hogy „miközben csaknem százezres vagy azt meghaladó lélekszámú városokban egyetlen könyvtár szerzi be lakosság ellátását szolgáló dokumentumokat, addig 20-30-40 ezres lakosságú járásokban 15-20-30 vagy még több könyvtár szerzeményez önállóan... Ugyanez a szétaprózottság nehezíti az országos könyvtárellátást is: ...a Könyvtárellátó túlzottan nagyszámú könyvtárral áll szerződéses viszonyban.”²⁸ Ebből adódóan tehát szükség volt a központosított ellátás átalakítására, a rendszer további fejlesztésére ugyanakkor járás nagyságú ellátórendszerek létrehozására.

Az első ellátórendszerek 1978-tól jelentek meg, amelyeknek alapfeladata a kistelepülések könyvtári ellátási volt. Ellátóközpontként a városi, vagy a megyei könyvtárak funkcionáltak, amelyek szerződést kötöttek a környező települések könyvtárainak fenntartóival. A szerződés szerint az ellátóközpont végezte a dokumentumok vásárlását és állományba vételét. Évente 4-5 alkalommal szállították ki a könyveket, amelynek egy részét cserélték a települések között. A rendszernek köszönhetően a községi könyvtárak már egy magasabb szintű ellátást vehettek igénybe.²⁹

Az 1980-as évektől kezdődően már erőteljesen hangsúlyozták, hogy az alapvető könyvtári funkciók teljesítésére az önálló könyvtárak nem képesek, csak egy nagyobb rendszer részeként. A könyvtári rendszer korszerű fejlesztéséhez azonban a szakmai irányításnak a következő feladatokat szükséges végrehajtani:

- a rendszer céljainak a meghatározását, anyagi és személyi feltétel biztosítását;
- a központi szolgáltatások fejlesztésének közvetlen tárcairányítás alá vonását;
- tudatos, hosszú távú személyzeti politika kidolgozását;
- kompatibilitás biztosítását a technikai, technológiai fejlődésben.³⁰

²⁷ Fehér Miklós: Kistelepülések könyvtári ellátása. Helyzetkép és szakirodalmi szemle. In: Könyvtári figyelő. 2002. 3. sz. 388. p.

²⁸ Janó János: A központosított könyvtári ellátás. In: Könyvtáros. 1977. 4. sz. 205. p.

²⁹ Sebestyén Margit: Kistelepülési könyvtárosok kézikönyve. Útmutató a kiskönyvtárban végzett munkához. Budapest: Könyvtári Intézet, 2006. 78. p.

³⁰ Fehér Miklós: Kistelepülések könyvtári ellátása. Helyzetkép és szakirodalmi szemle. In: Könyvtári figyelő. 2002. 3. sz. 393. p.

A rendszerváltástól az 1997-es „könyvtár törvény”-ig

A rendszerváltás után a tanácsi könyvtári hálózat szétesett. A megalakuló önkormányzatokra erős önállósodás volt a jellemző, a kiskörzetekhez tartozó községek minden együttműködéstől elzárkóztak. A helyi könyvtárfenntartók takarékosági okokból vagy a szolgáltatásokat kezdték szüneteltetni vagy a gyűjtemény gyarapítását mérsékeltek, de sok esetben könyvtárakat is megszüntettek.³¹

A könyvtárak finanszírozási és fenntartási problémákkal küszködtek. *Skaliczki Judit* 1993-as tanulmányában írja, hogy a közművelődési könyvtárakra még mindig az 1976-os törvény van érvényben, amelynek legnagyobb hibájaként felrója, hogy nem rendelkezett a könyvtári rendszer finanszírozásáról.³²

Hiányzott tehát a szükséges támogatások jogi szabályozása és nem volt olyan szabályozó rendszer, amely érdekeltté tette volna az adott területen működő önkormányzatokat a megfelelő könyvtári ellátás területi kiterjesztésében. Az 1992. évi XX., ún. önkormányzati törvény is a települési könyvtárak kötelező fenntartása helyett a könyvtári ellátásért való felelősséget rögzítette. Emellett megszüntette a korábban működött hálózatokat, és a könyvtárfenntartókra bízta az intézmények közötti kapcsolatok szervezését.³³ Ezért is alakulhatott ki ma Magyarországon a megyei könyvtárak között olyan sok változata a kistérségi könyvtári ellátásnak, és ezért is lehetetlen bármiféle egységes módszer alkalmazásának a bevezetése.

Eközben a könyvtárakban is elindult az információs technológia fejlődése. Átalakult a könyvtári belső munka, a könyvtárak bárhonnán elérhetővé váltak az interneten keresztül.

A kulturális minisztériumban elkészítették a könyvtárügy stratégiai fejlesztési tervét. A stratégiai célok 1997-ben a következők voltak:

- az Országos Dokumentumellátási Rendszer (ODR) kialakítása;
- az 56 ODR-tagkönyvtár telekommunikációs, informatikai, technikai feltételeinek és dokumentumállományának kialakítása, korszerűsítése;
- a nyilvános könyvtárak rendszerének kialakításának megkezdése;
- a könyvtárak telematikai fejlesztése;

³¹ Tóth Gyula: Könyvtári ellátórendszer működtetése aprófalvas megyékben. In: Könyv, könyvtár, könyvtáros. 1998. 11. sz. 5. p.

³² Skaliczki Judit: Szubjektív számvetés a közművelődési könyvtárak rendszerváltozás utáni helyzetéről. In: Könyvtári figyelő. 1994. 2. sz. 182-183. p.

³³ Tóth Gyula: A közkönyvtár. In: Könyvtárosok kézikönyve 3. Szerk.: Horváth Tibor - Papp István. Budapest: Osiris Kiadó, 2001. 96-98. p.

- a Könyvtári Intézet létrehozása;
- a könyvtárosok továbbképzésének korszerűsítése;
- a Nemzeti Könyvtár (Országos Széchényi Könyvtár) szervezeti és szolgáltatási korszerűsítése.

A kitűzött feladatok egy jelentős része megvalósult. Ebben nagy szerepe volt az ún. „könyvtári törvény” megjelenésének.³⁴

³⁴ Sebestyén Margit: Kistéleplési könyvtárosok kézikönyve. Útmutató a kiskönyvtárban végzett munkához. Budapest: Könyvtári Intézet, 2006. 68. p.

3. A mozgókönyvtári ellátás helyzete 1997 után

Az 1997. évi CXL. törvény

A hazai könyvtárügy életében egy új fejezet kezdődött el az 1997. évi CXL. törvény hatályba lépésével. A jogszabály kimondja, hogy „*az információs társadalom és a demokratikus jogállam működésének alapfeltétele a könyvtári rendszer, amelyen keresztül az információk szabadon, bárki számára hozzáférhetőek. A könyvtári ellátás fenntartása és fejlesztése az állampolgárok és a társadalom egésze szempontjából szükséges, a könyvtári és információs szolgáltatás állami fenntartása stratégiai jelentőségű.*”³⁵

Ennek megvalósítása érdekében a törvény bevezeti a nyilvános könyvtár fogalmát és meghatározza annak működési kritériumait. A könyvtárakat aszerint különbözteti meg, hogy azok nyilvánosak az állampolgárok számára vagy sem. A könyvtári ellátásban ugyanakkor valamennyi könyvtári gyűjtemény részvételét kötelezővé teszi.

A nyilvános könyvtári ellátás rendszerét az állam és a helyi önkormányzatok működtetik. Az egyes könyvtárak fenntartásáért azonban a tulajdonos felelős (pl. a megyei önkormányzatok). A törvény a települési önkormányzatokat viszont nem fenntartásra kötelezi, hanem mindössze a könyvtári szolgáltatások biztosítására. Az önkormányzatok ezt a törvény 64. § (2) bekezdése értelmében teljesíthetik:

- nyilvános könyvtár fenntartásával,
- más önkormányzatokkal közösen nyilvános könyvtár fenntartásával,
- nyilvános könyvtár szolgáltatásainak megrendelésével.

Ha az önkormányzat a nyilvános könyvtár fenntartás mellett dönt, akkor gondoskodnia kell arról, hogy az intézménye megfeleljen az 1997-es törvényben előírt szakmai kritériumoknak. Központi támogatásban is csak akkor részesülhet, ha a könyvtár szerepel a Nyilvános Könyvtárak Jegyzékén.³⁶ Ennek feltétele, hogy a fenntartó alapító okiratban, valamint szervezeti és működési szabályzatban határozza meg intézménye célját és feladatait.

³⁵ 1997. évi CXL. törvény a kulturális javak védelméről és a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről. In: Magyar Közlöny. 1997/112. sz. 8369. p.

³⁶ A nyilvános könyvtárak jegyzékének vezetéséről a 64/1999 (IV. 28.) kormányrendelet rendelkezik.

A nyilvános könyvtár kritériumai a következők:

- a könyvtár mindenki által használható és megközelíthető;
- könyvtári szakembert foglalkoztatnak;
- rendelkezik kizárólagos könyvtári szolgáltatások céljaira alkalmas helyiséggel;
- rendszeresen, a felhasználók igényei szerint tartanak nyitva;
- statisztikai adatokat tesz közzé;
- a helyben nyújtott alapszolgáltatásai ingyenesek.

A nyilvános könyvtár alapfeladatai:

- gyűjteményét folyamatosan fejleszti, feltárja, megőrzi, gondozza, és rendelkezésre bocsátja;
- tájékoztat a saját és a nyilvános könyvtári rendszer dokumentumairól és szolgáltatásairól;
- biztosítja más könyvtárak állományának és szolgáltatásainak elérését, részt vesz a könyvtárak közötti dokumentum- és információcserében.

Ezek minden nyilvános könyvtár számára kötelezőek. Ha ezeket a követelményeket tehát az önkormányzat nem képes önállóan teljesíteni, lehetősége van a társulásra, vagy más nyilvános könyvtár szolgáltatásainak megrendelésére, ellátórendszerhez való csatlakozásra.³⁷

Az ellátórendszerek

Tóth Gyula szerint az ellátórendszer *„olyan szolgáltatás, melynek keretében az egyes szolgáltató helyek nem, vagy csak elfogadhatatlanul korlátozott módon képesek önellátásra, alapfunkcióikat is csak egy erős intézmény vagy szervezet bázisára támaszkodva tudják ellátni.”*³⁸

³⁷ Sebestyén Margit: Kistéleplési könyvtárosok kézikönyve. Útmutató a kiskönyvtárban végzett munkához. Budapest: Könyvtári Intézet, 2006. 69-75. p.

³⁸ Tóth Gyula: Bevezetés. In: Ellátórendszerek szervezése, működtetése. Továbbképzési, módszertani segédlet. Sajtó alá rend.: Pallósiné Toldi Márta. Szombathely: Berzsényi Dániel Főiskola Könyvtár- és Információtudományi Tanszék, 2001. 5. p.

Tóth Máté az ellátórendszerek típusait az alábbi szempontok szerint különbözteti meg:

1. Az állomány tulajdonjoga és működtetés alapján:

- Könyvbeszerzési társulás:

Ebben az esetben a társulás tagjai olyan önálló könyvtárak, amelyek az állománygyarapítási keretüket és az ún. térségi szolgáltatási díjat az ellátó intézmény számlájára utalják. Az ellátó könyvtár arra vállalkozik, hogy ezt az összeget a dokumentumok beszerzésére fordítja, majd azokat kiszállítja az egyes településekre. Az ellátó intézmény rendszerint vállalja a dokumentumok feldolgozását és beletározását is. Mivel a tagkönyvtárak az állománygyarapítási keretüket az ellátó könyvtárnak adják át, a dokumentumok a tulajdonukba kerülnek. A társulás legnagyobb előnye, hogy a nagy tételben való beszerzés következtében a társulás árkedvezményekben részesül, és emellett a szakmai segítségnyújtást is megoldja. Ilyen típusú ellátórendszer a szentendrei.

- Cserélő típusú ellátórendszer:

A cserélő típusú ellátórendszerrel a társult önkormányzatok által befizetett összegből vásárolnak dokumentumokat, így egy közös tulajdont alakítanak ki. A dokumentumok feletti tulajdonjogot mindig az ideiglenesen az ellátást működtető intézmény gyakorolja. A megvásárolt állomány egy része tartós letétbe kerül a tagkönyvtárakba, a másik része cserélettként forog a tagkönyvtárak között. Legnagyobb előnye, hogy a cserélettel egy-egy településen is képes megsokszorozni a dokumentumválasztékot. Ilyen típusú ellátórendszer a nagykanizsai.

- Vegyes típusú ellátórendszer:

A társult önkormányzatok befizetéseiből a tagkönyvtáraknak gyarapítanak, tehát dokumentumokat a tagkönyvtárak tulajdonába kerülnek. Ezenkívül van egy ellátórendszeri közös állomány, amelyet a központi (ODR) támogatásból finanszíroznak, és amelyből a cserélettet forgatják a tagkönyvtárak között. Ez a rendszer lényegében az előző két ellátórendszer előnyeit ötvözi. Ilyen típusú ellátórendszer a debreceni.

2. Az ellátást végző intézmény fenntartója alapján megkülönböztetjük a megyei önkormányzat, a helyi (települési) önkormányzat és a volt szakszervezeti (egyesületi) könyvtár által működtetett ellátórendszereket.

3. Az ellátórendszer hatóköre alapján különbséget teszünk a megyei hatókörű és a városkörnyéki ellátórendszerek között. Jelenleg két megyei könyvtár van, amelyik a teljes megyét érintően szervezi meg a kistelepülések könyvtári ellátását: a debreceni és a kaposvári. A városkörnyéki ellátórendszerek esetében a könyvtárak a volt járási központok könyvtárai voltak és az ellátás hatóköre is gyakran a volt járási területeket fedi le.³⁹

Az ellátórendszereket tehát a megyei könyvtárak vagy a városi könyvtárak működtetik. A működési megállapodás az adott önkormányzat és a szolgáltató könyvtár között jön létre. A szolgáltató könyvtár által kezelt vagy tulajdonolt állománnyal más intézményeket látnak el, illetve bizonyos könyvtári munkafolyamatok központi ellátói. Mivel az ellátórendszerek a szolgáltató könyvtáron belül jönnek létre és működnek, a munkatársak a szolgáltató könyvtár munkatársai is egyben. Viszont az általuk kezelt állomány vagy az ellátó központé, vagy az ellátott településé. A munkafolyamatok, mint például a beszerzés, a nyilvántartás és feldolgozás külön-külön zajlanak. Az ellátáshoz szükséges kommunikációs költségeket és technikai eszközöket a szolgáltató könyvtár nyújtja, míg az önkormányzat feladata a könyvtár helyiségének biztosítása, a könyvtáros megbízása és továbbképzése.⁴⁰

Az ellátásában felmerülő problémák és lehetséges megoldásaik

A 2000-ben létrejött Könyvtári Intézet 2001 tavaszán megkezdte a könyvtári rendszer és a kistelepülések könyvtárellátási helyzetének átfogó felmérését. A vizsgálat megállapította, hogy a kistelepülések könyvtári ellátórendszerében még mindig nem látható semmiféle fejlődés. A csaknem 3000 községből 2400 rendelkezik önkormányzati közkönyvtárral,

³⁹ Tóth Máté: Hazai ellátórendszerek egy országos vizsgálat adatainak tükrében. In: Könyvtári figyelő. 2004. 4. sz. 725-727. p.

⁴⁰ Fehér Miklós: Kistelepülések könyvtári ellátása. Helyzetkép és szakirodalmi szemle. In: Könyvtári figyelő. 2002. 3. sz. 412-413. p.

amelyeket gyenge anyagi alap, szűk választék és alacsony színvonalú szolgáltatás jellemez. A falusi lakosság könyvtári ellátása tehát megoldatlan.⁴¹ Ennek okai a következők voltak.

A kistelepülések ellátottsági színvonalának a növelésében a helyi önkormányzatoknak is részt kell venniük, amire sokszor nincs pénzügyi keretük. Ezért célszerű lenne helyi rendelet formájában meghatározni a település könyvtári ellátását, azaz, hogy kiket és hogyan látnának el információval. Az önkormányzat e könyvtári koncepció megvalósításáért pályázhatna az érdekeltségnövelő támogatásra.

A dokumentum ellátás finanszírozásában is jelentős szerepe van az érdekeltségnövelő támogatásnak. A törvény szerint a könyvtár a fenntartói ráfordítás arányában kap többlettámogatást. A kistelepülések viszonylatában ennek a támogatásnak a hatása azonban alig érzékelhető. Ennek egyik megoldása lehetne, ha a kistelepülési könyvtárak a közművelődési célú érdekeltségnövelő támogatásra is pályázhatnának, ugyanis a kistelepülések többségében a kulturális, könyvtári, szabadidős és információs funkciók gyakran egy közvetlen irányítás alá tartoznak.

A kistelepülések könyvtári ellátásának fejlesztésében meghatározó szerepe van a nagyobb könyvtáraknak. A Könyvtári Intézet felmérése kimutatta, hogy azok a kistelepülési könyvtárak képesek magasabb színvonalú szolgáltatásokat nyújtani és eredményesen pályázni, amelyek szoros kapcsolatot tartanak a megyei könyvtárral vagy a városi könyvtárral. Azok a kistelepülési könyvtárak, amelyek magukra maradnak képtelenek a feladataik ellátására.

További problémaként merül fel, hogy míg az 1997-es törvény meghatározza a megyei könyvtárak feladatait a kistelepülések ellátásában, addig a gyakorlatban hiányozik a megrendelhető szolgáltatások változatossága. Tehát a megyei könyvtáraknak elsősorban megrendelhetővé kell tenni a könyvtári szolgáltatásokat, fejleszteni kell a gépkocsiparkot, és a megyei önkormányzatnak egy elkülönített pénzügyi alapot kell létrehozni az ellátórendszer támogatására.⁴² Erre egyébként már találhatunk példát Vas és Zala megyében.

A kistelepülések könyvtári ellátásának fejlesztésében az egyik legfontosabb elem a szakfelügyeleti tevékenység,⁴³ amelyet a 14/2001. (VII. 5.) NKÖM rendelet szabályoz. A könyvtári szakfelügyelet feladata a szakmai ellenőrzés, amelynek célja a könyvtárak és a könyvtári tevékenység fejlesztése, továbbá a szakmai munka színvonalának emelése.

⁴¹ Sonnevend Péter: Kistérségek könyvtári ellátása: vannak-e esélyek? In: Könyv, könyvtár, könyvtáros. 2001. 4. sz. 3. p.

⁴² Fehér Miklós: Kistelepülések könyvtári ellátása. In: Könyv, könyvtár, könyvtáros. 2001. 10. sz. 8-12. p.

⁴³ Fehér Miklós: Kistelepülések könyvtári ellátása. In: Könyv, könyvtár, könyvtáros. 2001. 10. sz. 13. p.

A szakfelügyeleti vizsgálatokat 2002-ben indították újra a kistelepüléseken. A 2002-2005 között végzett vizsgálatok során olyan gyakori hibákra figyeltek fel, mint a szakemberek és a könyvtári alapküldokumentumok hiánya, vagy a selejtezés és állomány ellenőrzés elmaradása. De kiderült, hogy a vizsgált könyvtárak könyvtárosainak kétharmada nem használja az Országos Dokumentumellátási Rendszert, sőt sokan nem is ismerik azt. Ennek következtében a továbbképzések egyik fontos részévé vált az ODR megismertetése.

A vizsgálatoknak köszönhetően megkezdődött a lassú fejlődés a kistelepülések könyvtáraiban, a személyi, tárgyi és működési feltételek javulásában. Legfontosabb eredménye azonban az, hogy a jelentésekből a megfelelő következtetések levonása után, meghatározhatjuk a fejlesztések szükséges irányát. A szakfelügyelet a kistelepülési könyvtári ellátásra különböző megoldási javaslatokat tud nyújtani. Ezek a következők:

- önálló intézmény fenntartása (3000-5000 fő),
- szolgáltató hely kialakítása és a szolgáltatások megrendelése (1000-3000 fő),
- könyvtárbusz működtetése (1000 fő alatt).

A szakfelügyelet továbbá felhívja a figyelmet az ellátás új formáira, amelyeket a fenntartó önkormányzatokkal is megismertet és javaslatot tesz az adott településnek a legcélszerűbb szolgáltatási formára.⁴⁴

⁴⁴ Kópcsay Ágnes: Könyvtári szakfelügyelet. In: Könyv, könyvtár, könyvtáros. 2006. 5. sz. p. 3-11.

4. A Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszer (KSZR)

A 2001-es kistélepülések könyvtárellátási helyzetének átfogó vizsgálata után többek között megfogalmazódott az a probléma, hogy „a kistélepülések, a kisvárosok könyvtárhasználói hátrányos helyzetben vannak a nagyvárosban élőkkel szemben.”⁴⁵ Ezért a 2003-2007 közötti időszakra kitűzött könyvtárfejlesztési stratégiai célok közt kiemelt fontosságú feladatként határozták meg a regionális könyvtári ellátás fejlesztését, az információhoz és a dokumentumokhoz való hozzáférés biztosítását.

Ennek megvalósításához 2004-ben az akkori kulturális minisztérium Könyvtári Főosztálya egy komplex programot dolgozott ki, amelynek megnevezése: **Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszer**, azaz KSZR. A KSZR a hazai könyvtári rendszernek olyan szerves része, amelyet az Országos Dokumentum-ellátás Rendszer (ODR) kiegészítésére hoztak létre. Hiszen ahhoz, hogy az ODR szolgáltatását az ország bármelyik pontján igénybe lehessen venni, könyvtárra, könyvtári szolgáltató helyre, könyvtárbuszra van szükség.

A rendszer olyan megoldási javaslatokat kínál a települési önkormányzatok számára a kötelező feladatuk teljesítéséhez, - azaz, a nyilvános könyvtári szolgáltatás kötelező biztosításához – amely lehetővé teszi, hogy a helyi igényeknek megfelelően oldják meg a könyvtárellátási feladatukat.⁴⁶

A KSZR ellátási formái

- **Önálló intézmény fenntartása** esetében az önkormányzat biztosítja a könyvtári helyiséget és személyzetet. A KSZR mindössze kiegészítő megrendelhető szolgáltatásokat nyújt (könyvtárközi kölcsönzés, továbbképzés stb.).
- **Könyvtári szolgáltató helyek** esetében a kistélepülési önkormányzat nem tart fenn könyvtárat, hanem szerződésen keresztül rendeli meg a KSZR szolgáltatásait. A szolgáltatási szerződést a szolgáltató könyvtárral köti, amely biztosítja számára az összes megrendelt könyvtári szolgáltatást. A helyi önkormányzatnak csakis a

⁴⁵ Skaliczki Judit: A könyvtári terület stratégiai céljai 2003 és 2007 között. In: Könyvtári levelező/lap. 2003. 1. sz. 3. p.

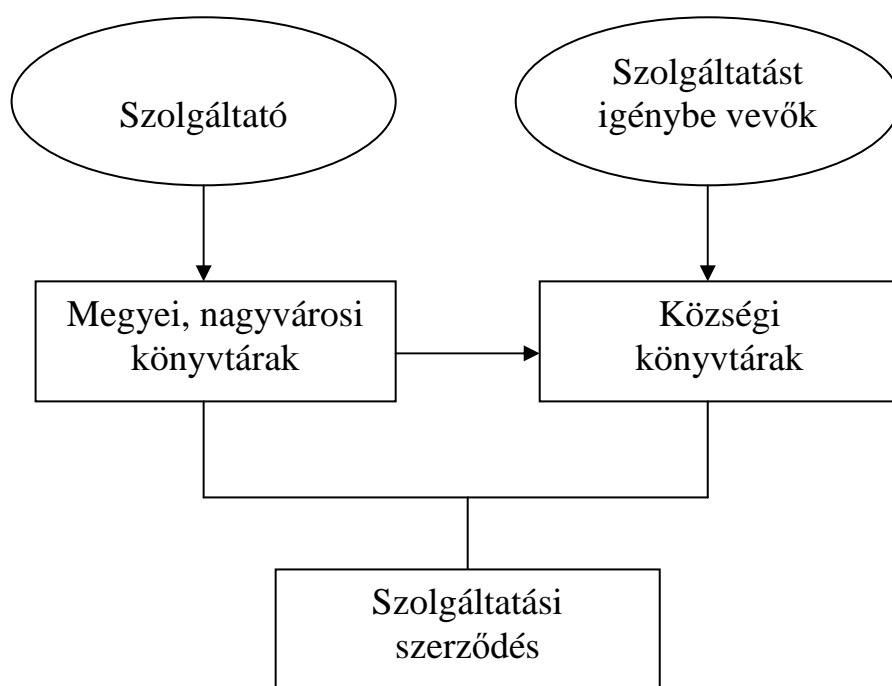
⁴⁶ Skaliczki Judit: Miért született a KSZR? Bevezető sorok egy bevezetendő rendszerhez és egy kiadványhoz. In: Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszer (KSZR). Tájékoztató a kistélepülések könyvtári ellátásáról. Szerk.: Richlich Iлона. Budapest: Könyvtári Intézet, 2006. 4-5. p.

szolgáltató helyet kell biztosítani, és a könyvtárost vagy a városvezetés alkalmazza, vagy a szolgáltató könyvtártól rendeli meg.

- A **könyvtári** szolgáltató helyek esetében a könyvtári **szolgáltatásokat egyéb szervezetek**, például teleházak, teletékák stb. **is fogadhatják** és közvetíthetik.
- **Könyvtárbusz működtetése** az aprófalvas településszerkezetű régiókban ajánlott. Ez az ellátási forma a leghatékonyabban a kistérségek együttműködésével valósítható meg.⁴⁷

A KSZR tagjai

1. A szolgáltatók (megyei és városi könyvtárak).
2. A szolgáltatást fogadók, közvetítők:
 - könyvtári intézményi tagok
 - könyvtári szolgáltató helyek
 - a könyvtári szolgáltatást fogadók
 - a könyvtárbusz állomáshelyei.

A KSZR működési modellje⁴⁸

⁴⁷ Skaliczki Judit: Könyvtári fejlesztési koncepció a községekben, különösen a kistelepüléseken élők számára. „A könyvtár a jövő” program keretében. In: Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszer (KSZR). Tájékoztató a kistelepülések könyvtári ellátásáról. Szerk.: Richlich Ilona. Budapest: Könyvtári Intézet, 2006. 10-11. p.

Amint az ábra is mutatja, a szolgáltatást igénybe vevő önkormányzatok a könyvtári ellátáshoz szükséges szolgáltatásokat szolgáltatási szerződésen keresztül a szolgáltató könyvtártól rendelhetik meg. A KSZR szolgáltatásait azonban többcélú kistérségi társulásokon keresztül is igénybe lehet venni (36/2005.(III.1.) alapján). Ekkor az adott társulás hoz először döntést arról, hogy vállalja a mozgókönyvtári ellátást, és annak teljesítésével egy adott szolgáltató könyvtárat bíz meg. A szerződést a társulás és a szolgáltató könyvtár írja alá, végül a szolgáltató könyvtár minden érintett önkormányzattal külön-külön szerződik.

A KSZR megrendelhető szolgáltatásai

1. Alapszolgáltatások:

- dokumentum-ellátás, dokumentum-szolgáltatás (ODR)
- információszolgáltatás (LibInfo)

2. Egyéb szolgáltatások:

- közösségi szolgáltatások
- szakmai továbbképzések
- felhasználóképzések
- speciális szolgáltatások (fogyatékkal élők, kisebbségek ellátása stb.)
- kiegészítő szolgáltatások (könyvkötészet, technikai szolgáltatások stb.)⁴⁹

⁴⁸ Ramháb Mária: A Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszer. In: Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszer (KSZR). Tájékoztató a kistérségek könyvtári ellátásáról. Szerk.: Richlich Iлона. Budapest: Könyvtári Intézet, 2006. 39. p.

⁴⁹ Ramháb Mária: A Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszer. In: Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszer (KSZR). Tájékoztató a kistérségek könyvtári ellátásáról. Szerk.: Richlich Iлона. Budapest: Könyvtári Intézet, 2006. 41-43. p.

1. ábra Libinfo⁵⁰

A KSZR működési forrásai

A KSZR fenntartását csak több forrásból lehet finanszírozni. Kiépítéséhez és fenntartásához szükséges a település, a kistérség, a megye, a Belügyminisztérium, az Oktatási és Kulturális Minisztérium és az Informatikai és Hírközlési Minisztérium közös támogatása. A felhasználható források a következők:

1. **Helyi forrás – a település hozzájárulása:** a helyi önkormányzat biztosítja az épületet, annak fenntartását és a szolgáltatásokat.
2. **Megyei forrás – a szolgáltató könyvtárak hozzájárulása:** szolgáltató könyvtár biztosítja saját büdzséjéből, illetve pályázatokból a feldolgozott dokumentumokat és információkat.⁵¹
3. **Központi forrás – az állam hozzájárulása:**
 - **„Közkinccs-program”:** az OKM kulturális vidékfejlesztés érdekében kialakított programja, amelynek célja többek között a területi kulturális egyenlőtlenségek

⁵⁰ Elérhető: <http://libinfo.oszk.hu/>

⁵¹ Skaliczki Judit: Könyvtári fejlesztési koncepció a községekben, különösen a kistelepülésen élők számára. „A könyvtár a jövő” program keretében. In: Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszer (KSZR). Tájékoztató a kistelepülések könyvtári ellátásáról. Szerk.: Richlich Ilona. Budapest: Könyvtári Intézet, 2006. 13. p.

csökkentése, a kulturális feladatok ellátását szolgáló ingatlanok felújítása, technikai eszközök fejlesztése, kistérségi kulturális szolgáltatások megvásárlásának támogatása.⁵² A KSZR elindításához is lehet pályázni. Az alábbi táblázatból látható, hogy összesen mennyi támogatást kaptak a könyvtárak az adott évben.⁵³

Év	Könyvtárak száma	Támogatás összege
2005	57	53 300 000 Ft
2006	20	20 301 000 Ft
2007	17	19 568 000 Ft

- **Belügyminisztérium programjai:**

- Az **érdekeltségnövelő támogatás és felzárkóztató pályázat** a helyi önkormányzatok által fenntartott nyilvános könyvtárak állománygyarapításának fejlesztésére szolgáló program. Az érdekeltségnövelő támogatásban az önkormányzatok az előző évben állománygyarapításra fordított saját összeg arányában részesülhetnek. A támogatás elosztása a 4/2004. (II. 20.) NKÖM rendelet értelmében történik, a Könyvtári Intézet közreműködésével. A Minisztérium minden évben a könyvtári érdekeltségnövelő támogatás keretének 10%-a terhére ún. felzárkóztató pályázatot ír ki. Azok az önkormányzatok pályázhatnak, amelyeknek könyvtáraiban a tárgyévet megelőző esztendőben az országos átlag alatt költöttek állománygyarapításra. A központi támogatásból a pályázó önkormányzatok a felajánlott önrész arányában részesülnek.
- A **többcélú kistérségi társulások mozgókönyvtári támogatása:** a Belügyminisztérium több kormányrendeletet is kiadott a többcélú kistérségi társulások támogatásával kapcsolatban. Ezeket a határozatokat a következő fejezetben részletesebben ismertetem.

⁵² Kopcsay Ágnes: A KSZR megvalósítását segítő pályázatok. In: Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszer (KSZR). Tájékoztató a kistelepülések könyvtári ellátásáról. Szerk.: Richlich Iлона. Budapest: Könyvtári Intézet, 2006. 32-33. p.

⁵³ Skaliczki Judit: Portál Program. Könyvtárfejlesztési stratégia, 2008-2013. In: Könyv, könyvtár, könyvtáros. 2008. 1. sz. 5. p.

- **Nemzeti Kulturális Alapprogram (NKA) pályázatai**
- **„KözHáló-program”**: az IHM által meghirdetett program, amelynek célja az egész országot behálózó informatikai infrastruktúra kialakítása. Valamennyi, a kormányzati informatikába nem tartozó helyi közigazgatási szerv, közintézmény, iskola, valamint a közfeladatokat ellátó egyéb szervek, civil szervezetek számára biztosítja az internet hozzáférést.⁵⁴

⁵⁴ Kopcsay Ágnes: A KSZR megvalósítását segítő pályázatok. In: Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszer (KSZR). Tájékoztató a kistélepülések könyvtári ellátásáról. Szerk.: Richlich Iona. Budapest: Könyvtári Intézet, 2006. 26-31. p.

5. A mozgókönyvtári ellátással kapcsolatos jogszabályok

Az 1997-es könyvtári törvény megjelenése után a központi támogatás igénybevételére csak azok a könyvtárak váltak jogosulttá, amelyek a Nyilvános Könyvtárak Jegyzékén szerepeltek, azaz amelyek alapító okirattal rendelkeztek. A legtöbb könyvtár azonban nem teljesítette a nyilvános könyvtári szakmai kritériumok többségét.

Ez a 23/2004. (XI. 20.) rendelettel annyiban változott, hogy olyan önkormányzat is igényelhet érdekeltségnövelő támogatást, amely nem tart fenn nyilvános könyvtárat, de megrendeli a nyilvános könyvtári szolgáltatásokat, vagy társulás útján biztosítja. Tehát már nem szükséges a jegyzéken szerepelni ahhoz, hogy részesüljön a központi támogatásból.

Még 1990-ben jelent meg az 1990. évi LXV. törvény, amely lehetővé tette az önkormányzatok társulását a közszolgáltatások hatékonyabb szervezésére és fejlesztésére. A következő, új társulási formát a többcélú kistérségi társulás jelenti, amelynek szabályozásáról a 2004. évi CVII. törvény⁵⁵ rendelkezik. A kistérségi társulás önként vállalható feladatai között szerepel a kistelepülési könyvtári ellátás is. A 65/2004. (IV. 15.) kormányrendelet kimondta, hogy a többcélú kistérségi társulások támogatásban részesülhetnek *„nyilvános könyvtári feladatok magasabb színvonalú ellátásának közös szervezéséhez, illetve létrehozásához azon településeken, ahol nincs könyvtári szolgáltatás.”* Mivel ezzel a lehetőséggel csak a többcélú kistérségi társulások élhettek, ezeket először létre kellett hozni, majd vállalniuk kellett a könyvtári ellátás működtetését. 2003-ban 167 kistérségből 130-ban alakult meg a többcélú társulás, s ebből 30 pályázott a könyvtári feladatok magasabb szintű ellátására.

Az 5/2005. évi (I. 19.) kormányrendeletnek köszönhetően a korábbi pályázati forma helyett normatív támogatás jár a többcélú kistérségi társulások számára. (Ennek összege szolgáltató helyenként: 1,096 millió Ft / 2005, 1,246 millió Ft / 2006, 1,300 millió Ft / 2007.)⁵⁶ A támogatást lehet igényelni a többcélú kistérségi társulás keretein belül a mozgókönyvtári feladatok ellátásához és fejlesztéséhez is. A mozgókönyvtári feladatellátás magában foglalja mindazokat a szolgáltatásokat, amelyeket az ellátó könyvtár szerződés alapján biztosít a megrendelő számára. Az ellátó könyvtár a megyei vagy jól működő városi könyvtár is lehet. Tehát a kistérség önkormányzata kistérségen kívülről, a megyei könyvtártól is rendelhet szolgáltatást. Feladatuk a leghatékonyabban ellátási forma kiválasztása, amellyel

⁵⁵ Ezt megelőzően jelent meg a 244/2003. (XII. 18.) kormányrendelet a kistérségek megállapításáról, lehatárolásáról és megváltoztatásának rendjéről.

a szolgáltatást közvetlenül tudja eljuttatni az egyes kistérségek önkormányzataihoz. Ez lehet bibliobusz alkalmazása, letéti ellátás, hagyományos ellátórendszeri szolgáltatás, de lehet akár közös katalógus, elektronikus könyvtár kiépítése is. A többcélú kistérségi társulás azonban csak akkor igényelheti a normatív támogatást, ha legalább négy, nyilvános könyvtárral nem rendelkező vagy nyilvános könyvtári jegyzéken nem szereplő szolgáltatóhelyet fenntartó önkormányzata rendelkezik ellátási szerződéssel. A könyvtári ellátás biztosítása érdekében így a legjobb megoldás, ha a települések nyilvános könyvtárai töröltetik magukat a Nyilvános Könyvtárak Jegyzékéről és szolgáltató helyé válnak. Minél több ellátási szerződést kötnek a kistérségben, annál nagyobb a támogatás összege.⁵⁷ Ez alól a könyvtárbuszos szolgáltatás megrendelése azonban kivételt jelent. A könyvtárbuszos ellátásban részesülő település után akkor is jár a normatív támogatás, ha az a jegyzéken szereplő nyilvános könyvtárat tart fenn.

A normatív támogatás mellett fejlesztési forrást is lehet igényelni a mozgókönyvtári feladatellátás fejlesztésre, a nyilvános könyvtári feladatok ellátásának közös szervezéséhez, ha az önkormányzatok között legalább 4 olyan van, amelyik nem rendelkezik jegyzéken szereplő nyilvános könyvtárral. Ekkor ez az alap a többi, nyilvános könyvtárat fenntartó önkormányzat feladatellátásának javítására is igényelhető.⁵⁸

A többcélú kistérségi társulásoknak nyújtott normatív támogatás és fejlesztési forrás tehát lehetővé teszi, hogy az önkormányzatok által fenntartott könyvtárak hatékony és korszerű ellátást biztosítsanak a felhasználóik számára.

⁵⁶ Fehér Miklós: Gondolatok a mozgókönyvtári ellátás gyakorlati tapasztalatairól szervezett konferencia kapcsán. In: Könyvtári levelező/lap. 2007. 7. sz. 15. p.

⁵⁷ Fehér Miklós: Kistérségi ellátás. Új fogalmak, új lehetőségek és (azonnali) tennivalók a kistérségi ellátás területén. In: Könyv, könyvtár, könyvtáros. 2005. 2. sz. 3-6. p.

⁵⁸ Fehér Miklós: Kistérségi ellátás. In: Zalai könyvtári levelező. 2005. 1. sz. 22-24. p.

6. Hazai példák a mozgókönyvtári ellátásra

Pest megye

Az 1997. évi CXL. könyvtári törvény megjelenését követően a szentendrei Pest Megyei Könyvtár irányításával és öt település (Csobánka, Dunabogdány, Pilisszentkereszt, Pilisszentlászló, Pilisszántó) részvételével megalakult a pest megyei ellátórendszer. 2005 és 2006 között a tagkönyvtárak száma bővült, ugyanis először 15, majd további 5 település csatlakozott az ellátórendszerhez.

Veresegyházi kistérség

2004-ben a Veresegyházi Többcélú Kistérség Önkormányzatainak Társulása pályázatot nyújtott be a 65/2004. kormányrendelet által felkínált támogatásra és az elnyert összegből hét településen (Csornád, Erdőkertes, Galgamácsa, Órbottyán, Vácegres, Váckisújfalu és Vácrátót) fejlesztések indultak meg a könyvtárellátás területén. A Veresegyházi Kistérség Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszerének irányításával a veresegyházi Kölcsey Ferenc Városi Könyvtárat bízták meg. A fejlesztéseknek köszönhetően a kiskönyvtárak most már heti 20 órában tudnak nyitva tartani, megkezdődött a katalógusok digitalizálása, és elindult a könyvtárközi kölcsönzés is.

Ipolyi és Váci kistérség

2005-ben a Pest Megyei Könyvtár felmérést készített az ipolyi kistérségben található 12 települési könyvtárról. A vizsgálat során többek között kiderült, hogy a könyvtáraknak évek óta nincs komoly állománygyarapítása, ezért sok az elavult dokumentum. Az épületek felújításra szorulnak, nincs megfelelő technikai felszereltség, a dolgozók szakképzetlenek. A könyvtárközi kölcsönzést alig használják ki. Az eredmények ismeretében a könyvtárak fejlesztése tehát indokolt volt.

2007-ben a váci Kistérségi Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszer létrehozásával és koordinálásával a Katona Lajos Városi Könyvtárat kérték fel. A rendszerhez a következő öt település csatlakozott: Csörög, Püspökszilágy, Szokolya, Sződ, Sződliget. A szerződés szerint a Társulás tulajdonát képezik a beszerzett dokumentumok, valamint feladata a számítógépek beszerzése.

Az ellátásnak köszönhetően Sződliget kivételével minden településen újra működik a könyvtári szolgáltatás. Elindult a könyvtárközi kölcsönzés is és további terv egy közös könyvtári honlap létrehozása.

Szentendrei kistérség

A Pest Megyei Könyvtár a Szentendrei Kistérség ellátó könyvtára is. 2007-ben a Többcélú Kistérségi Társulás hét település (Dunabogdány, Kisoroszi, Pilisszentkereszt, Pilisszentlászló, Pócsmegyer, Szigetmonostor és Tahitótfa) együttműködésével elindította a mozgókönyvtári ellátást a könyvtárak fejlesztésére. A megállapodás szerint a Pest Megyei Könyvtár, mint ellátó végzi a dokumentumok beszerzését és feldolgozását.⁵⁹

Ceglédi kistérség

A Ceglédi Városi Könyvtár alapfeladata a városban és vonzáskörzetében élő lakosság könyvtári ellátása. Ennek érdekében a könyvtár mozgókönyvtári szolgáltatást biztosít, amelyet 1984-ban indított el bibliobusz formájában. Ez volt az első olyan autóbusz, amelyet az Ikarus gyár speciálisan könyvtári célokra készített.

1987-ben további két mobilkönyvtárral gyarapodott a Ceglédi Városi Könyvtár, így az ellátást kiterjeszthette a környékbeli kistelepülésekre is. Tehát 1987 és 1990 között a Könyvtár összesen három könyvtárbusszal látta el a városi külterületeket és a környező községeket. Azonban 1991-ben a megyei támogatás megszűnésével a körzeti ellátást nyújtó bibliobuszok tevékenységeit felfüggesztették, már csak a város külterületein és a lakótelepeken élők könyvtári ellátását tudták biztosítani.

A 2003-2007 között megfogalmazott könyvtárfejlesztési stratégiának és a 65/2004. (IV. 15.) kormányrendeletnek köszönhetően Cegléd 2005-ben 14 másik településsel együtt többcélú kistérségi társulást hozott létre, amely felvállalta a mozgókönyvtári ellátást. Ezt a feladatot a Ceglédi Városi Könyvtár bibliobuszával valósítja meg.⁶⁰

Jelenleg Cegléd bel- és külterületein 11 megállóhelyen áll meg a mozgókönyvtár. A megállóhelyek számát, helyét és idejét mindig az igényeknek megfelelően alakítják ki, a leghosszabb kölcsönzési idő (a lakótelepnél) 4 óra. Átlagosan naponta másfél órás, hetente 20

⁵⁹ Gerber György: Kistérségi könyvtári szolgáltatások Pest megyében. In: Könyv, könyvtár, könyvtáros. 2008. 1. sz. 21-29. p.

órás a kölcsönzési idő. A mozgássérültek, helyhez kötött emberek ellátására dolgozták ki a "Könyvet házhoz" elnevezésű programot, amely keretében a könyvtáros kéthavonta egyszer felkeresi otthonukban az olvasókat.

The screenshot shows a web browser displaying the website of the Ceglédi Városi Könyvtár. The main content is a bus schedule table with the following structure:

KÉRDŐ		ÁLLÓ	VÁROSI		TERETEK
12.30	Helyi		12.30-12.35	Bajcsy Zs. út	Könyvtár
12.35			12.35-12.40	Árpadány utca	(minden hétfőn és pénteken)
12.40	Helyi		12.40-12.45	Árpadány út	Könyvtár
12.45			12.45-12.50	Bajcsy Zs. út	(minden hétfőn és pénteken)
12.50	Helyi		12.50-12.55	Árpadány út	Könyvtár
12.55			12.55-13.00	Bajcsy Zs. út	(minden hétfőn és pénteken)
13.00	Helyi		13.00-13.05	Árpadány út	Könyvtár
13.05			13.05-13.10	Bajcsy Zs. út	(minden hétfőn és pénteken)

2. ábra a Ceglédi Városi Könyvtár honlapján elérhető bibliobusz menetrend⁶¹

A bibliobuszon egy könyvtáros és egy sofőr dolgozik. A karbantartási és felújítási munkákat, valamint a műszaki vizsgáztatást nyáron végzik el, amikor a busz egy hónapra leáll.

Üzemanyag	431 069 Ft
Kötelező biztosítás	70 800 Ft
Karbantartási költségek	598 750 Ft
Parkolási díj	135 000 Ft
A két dolgozó bére összesen	2 647 296 Ft
Állománygyarapítás	135 745 Ft
Összesen	4 018 650 Ft

3. ábra a bibliobusz 2004. évi fenntartási költsége⁶²

⁶⁰ Varga Istvánné: A Ceglédi Városi Könyvtár Mozgókönyvtára 1984-2005. In: Könyv, könyvtár, könyvtáros. 2005. 7. sz. 32-36. p.

⁶¹ Elérhető: <http://www.cegledvk.hu/>

⁶² Varga Istvánné: A Ceglédi Városi Könyvtár Mozgókönyvtára 1984-2005. In: Könyv, könyvtár, könyvtáros. 2005. 7. sz. 36-37. p.

A mobilkönyvtár állományát a busz hosszanti tengelye mentén osztották ketté, az egyik oldalon a felnőttek, a másikon a gyermekek számára vannak elhelyezve a dokumentumok. Emellett kézikönyvek és folyóiratok is találhatóak a buszon. A bibliobuszon számítógép nincs, a könyvtár állományáról a könyvtár épületében lévő számítógépeken tájékozódhatnak.⁶³

4. ábra a ceglédi bibliobusz⁶⁴

⁶³ Varga Istvánné: A Ceglédi Városi Könyvtár Mozgókönyvtára 1984-2005. In: Könyv, könyvtár, könyvtáros. 2005. 7. sz. 36-37. p.

⁶⁴ Elérhető: <http://www.cegledvk.hu/>

Somogy megye

Somogy megyében kilenc kistérség alakult ki. 1997-es adatok alapján a megye 334 ezer lakosából 123 ezer a kaposvári kistérségben él. A további nyolc kistérség központjai (Siófok, Marcal, Nagyatád, Barcs, Csurgó, Fonyód, Tab, Lengyeltóti) is viszonylag alacsony lélekszámúak, átlagosan 25 ezer körül mozog a lakosok száma. Vagyis Somogyi megyére az alacsonyabb lélekszámú települések és a széttagolt településszerkezet jellemző.⁶⁵

Kaposvári megyei ellátórendszer

A fent említett területi sajátosságokat figyelembe véve szervezi meg a kaposvári Megyei és Városi Könyvtár a teljes megyét érintően a kistelepülések könyvtári ellátását. Magyarországon a kaposvári ellátórendszer a legnagyobb. A 2007-es adatok szerint a könyvtár a kaposvári kistérségből 38 községgel állt szerződéses viszonyban. 2005-2006-ban négy, a nyilvános könyvtárak jegyzékén nem szereplő település (Kisasszond, Kaposszerdahely, Újvárfalva és Zselickislak) után kapott normatív támogatást az ellátórendszer. A támogatás több mint 75%-a került a községi könyvtárakhoz, míg a maradék 25% az ellátórendszer működési költségei tették ki. A további támogatások érdekében egyre több község kérte levételét a nyilvános könyvtárak jegyzékéről, így 2007-ben már 36 kistelepülést láttak el a mozgókönyvtári szolgáltatással.

A Megyei és Városi Könyvtár, mint szolgáltató könyvtár többek között vállalta a rendszeres állománygyarapítást, a dokumentumok feldolgozását és nyilvántartását, az elektronikus katalógus építését és működtetését, a könyvtári rendezvények szervezését, a tájékoztatás, a munkatársak továbbképzését és az állományellenőrzések lebonyolítását.

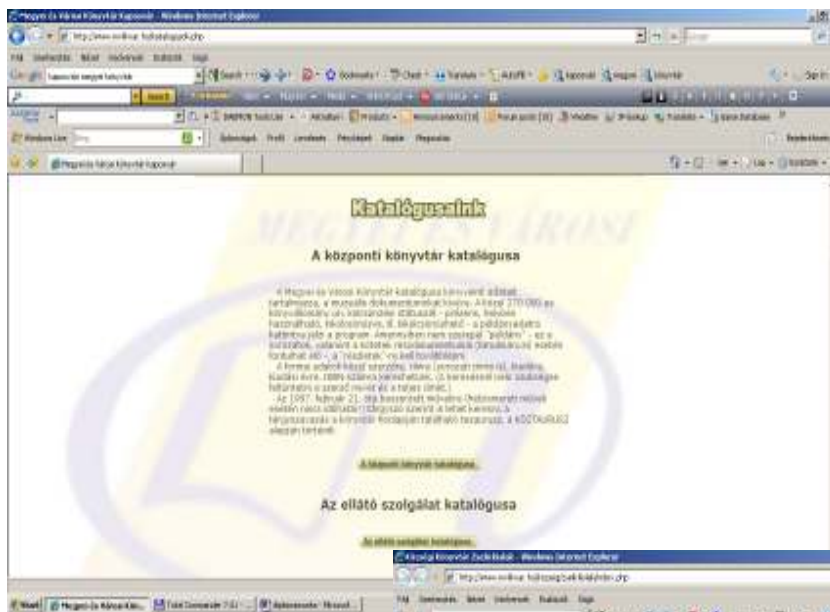
A községi önkormányzatok biztosítják a könyvtári szolgáltatóhelyet, működéséhez szükséges tárgyi és személyi feltételeket. A könyvtár vezetésével minimum középfokú iskolai végzettséggel rendelkező könyvtárost alkalmaz.

A központi adatbázisban megtalálható az ellátórendszer teljes állománya és a községekbe kiszállított dokumentumok lelőhelye. A községi könyvtárosok és a használók egyaránt a kaposvári könyvtár honlapján keresztül tájékozódhatnak a könyvek hollétéről.

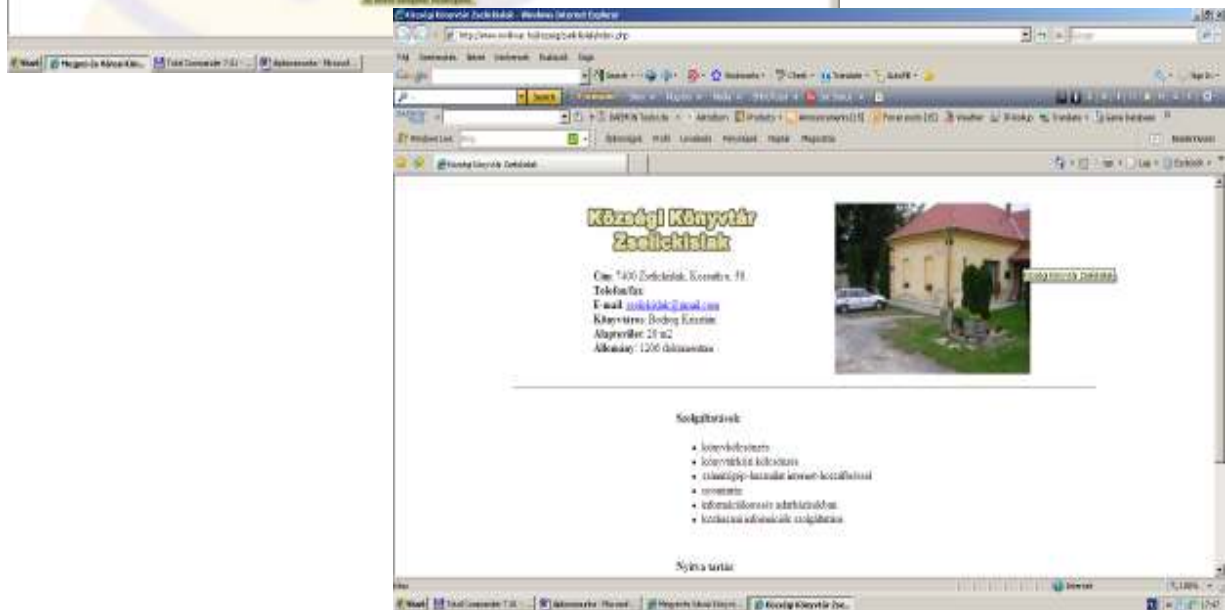
A normatív támogatás felhasználásával, a KSZR fejlesztésével egy magasabb színvonalú ellátás feltételei válhattak valóra. A kistelepülés könyvtárhasználói részesei

⁶⁵ Sonnevend Péter: Kistérségek könyvtári ellátása: vannak-e esélyek? In: Könyv, könyvtár, könyvtáros. 2001. 4. sz. 4-5. p.

lehetnek a megyei könyvtár szolgáltatásainak, a könyvtári rendszer valamennyi előnyeit élvezhetik.⁶⁶

5. ábra a Kaposvári Kistérség könyvtárainak közös katalógusa⁶⁷

6. ábra a zselickislaki könyvtár honlapja⁶⁸

⁶⁶ Bali Aranka: A mozgókönyvtári ellátás tapasztalatai a kaposvári körzetben. In: Könyvtári levelező/lap. 2007. 4. sz. 3-6. p.

⁶⁷ Elérhető: <http://www.mvkkvar.hu/katalogusok.php>

⁶⁸ Elérhető: <http://www.mvkkvar.hu/kozseg/zselickislak/index.php>

Zala megye

Mivel a megye aprófalvas településszerkezetű és a teljes területi, ellátási hálózatgondozó munka a központból csak gazdaságtalanul lenne megoldható, ezért a zalaegerszegi Deák Ferenc Megyei Könyvtár nem vesz részt közvetlenül a kistelepülések ellátásában. A megyei könyvtár csupán szervezi és koordinálja a négy városi könyvtár (Nagykanizsa, Keszthely, Lenti, Zalaegerszeg) által működtetett ellátórendszereket.⁶⁹ A települési önkormányzatok 1992-ben kötötték meg az együttműködési szerződést a városi könyvtárakkal, amelyben rögzítették az ellátórendszer működését. A hálózatgondozói és ellátórendszeri tevékenységet a megyei önkormányzat is támogatja.⁷⁰

A 65/2004. (IV. 15.) kormányrendeletnek köszönhetően Zala megye mind a hat kistérségében megalakult a többcélú kistérségi társulás. 2006-ban a letenyei kistérség kivételével valamennyi kistérség felvállalta a mozgókönyvtári ellátást, így lehetővé vált a normatív támogatás felhasználása is.⁷¹

Nagykanizsai kistérség

A Nagykanizsai Kistérség Többcélú Társulása által létrehozott Nagykanizsai Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszer (Nk-KSZR) célja a dokumentumokhoz való hozzáférés biztosítása a kistérség területén. A szolgáltató könyvtár a nagykanizsai Halis István Városi Könyvtár, amely a könyvtári ellátás két formáját biztosítja a kistérség településeinek: a Nagykanizsai Kistérségi (Könyvtári) Adatkezelő Rendszert (NAGYKAR) és a mozgókönyvtári ellátást. A mozgókönyvtári ellátás lehet rendszeres, negyedévenkénti dokumentum-ellátás és teljes könyvtárellátási szolgáltatás.

A teljes könyvtárellátási szolgáltatás azok a könyvtárak igényelhetik, amelyek nem tartanak fenn nyilvános könyvtárat, hanem könyvtári szolgáltatás megrendelésével látják el településük könyvtári feladatait.

A NAGYKAR egy olyan kistérségi elektronikus szolgáltató rendszer, amelyet minden, a Társuláshoz tartozó település használhat. A felhasználók a *www.nagykar.hu* URL címen

⁶⁹ Bangó Béla, Sebestyénne Horváth Margit: Zala megye településeinek könyvtári ellátása 2004-ben. In: Zalai könyvtári levelező. 2005. 1. sz. 4-5. p.

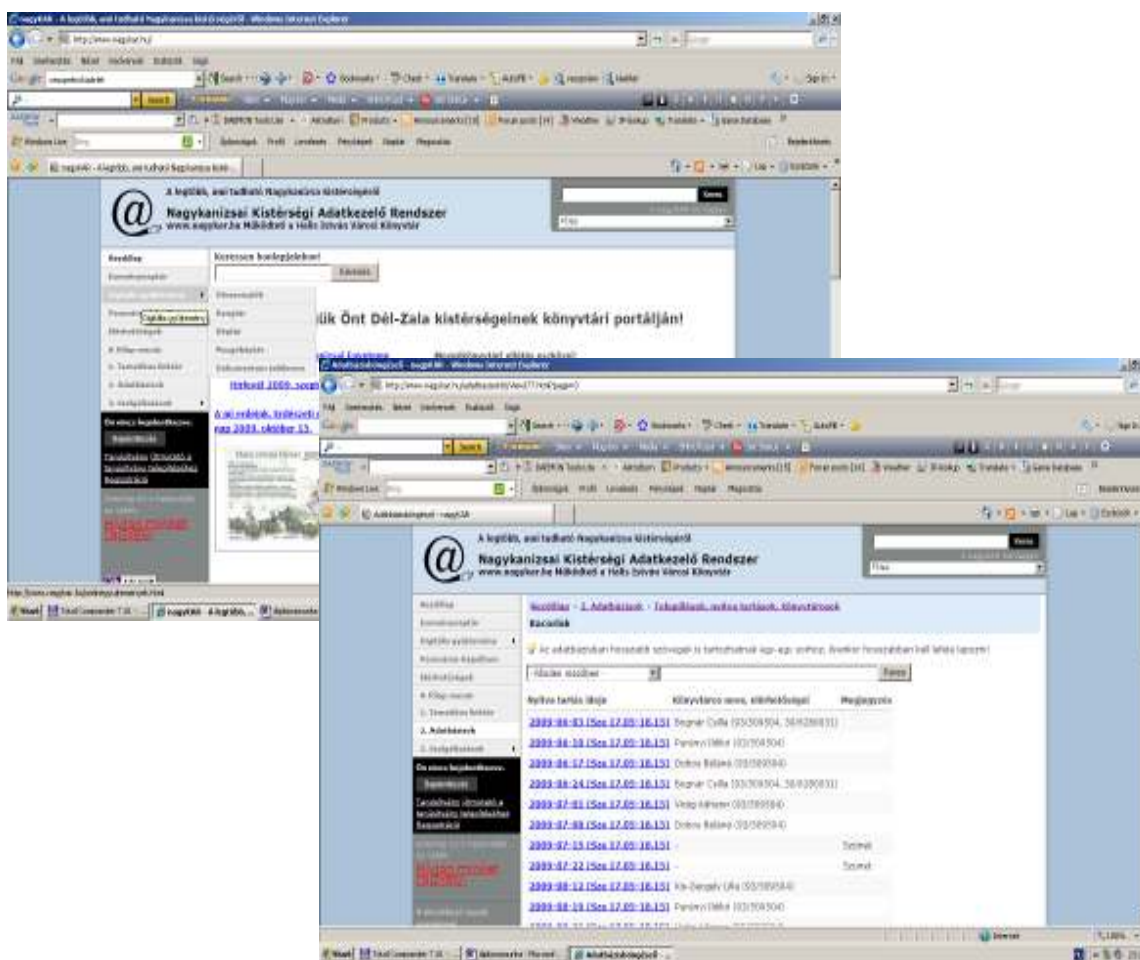
⁷⁰ Sebestyénne Horváth Margit: Zala megye könyvtári ellátásának korszerűsítése. Tervezet. In: Zalai könyvtári levelező. 2005. 2. sz. 4. p.

⁷¹ Sebestyénne Horváth Margit: A községi könyvtári ellátás formái Zala megyében 1946- 2006 között. In: Zalai könyvtári levelező. 2006. 2. sz. 14. p.

keresztül tudják elérni a szolgáltató könyvtár, vagy a szolgáltató könyvtáron keresztül más könyvtárak szolgáltatásait. Ez azt jelenti, hogy a lakosság, az egész kistérség könyvtári állományából választhat és kérhet dokumentumot, sőt a szolgáltató könyvtáron keresztül az ODR-hez is hozzáférhet. A kérést a szolgáltató könyvtár fogadja és dolgozza fel.

A honlapra feltöltött dokumentumokat a honlap virtuális olvasótermében lehet megtekinteni, vagy onnan letöltéssel kikölcsönözni az erre jogosultaknak. Nagy hangsúlyt fektetnek a kistérség helyismeretével kapcsolatos dokumentumok elérhetőségére.

A www.nagykar.hu a kistérség információs helye, eseménynaptárt és a kistérséggel kapcsolatos híreket is tartalmaz. Az elektronikus levelezésre, csevegésre is lehetőség van nyilvános és védett felületen egyaránt.⁷²

7. ábra Nagykanizsai Kistérségi Adatkezelő Rendszer honlapja⁷³

⁷² Czupi Gyula, Kardos Ferenc (2007): Kistérségi könyvtári ellátás. A nagykanizsai kísérlet, http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=4708&issue_id=482

⁷³ Elérhető: <http://www.nagykar.hu/>

Borsod-Abaúj-Zemplén megye

Borsod-Abaúj-Zemplén megye mind területi nagyságát, mind népességét illetően az ország második legnagyobb megyéje. A megyére az alacsony lélekszámú, aprófalvas településszerkezet jellemző (357 településből mindössze 23 a város). Az itt működő önkormányzatok önállóan nem képesek fenntartani számos olyan intézményt, illetve szolgáltatást, amelyek az 1997. évi törvény szerint a társadalom minden tagját megilletik.

Ennek érdekében a megye 15 kistérsége közül 2004 és 2006 között öt (a sárospataki, az ózdi, az encsi, az edelényi és a szerencsi) vállalta fel a mozgókönyvtári ellátást (2007-re már 11 kistérség⁷⁴). A könyvtári ellátást tekintve mind az öt kistérség más és más formában indult el. Ózd és Sárospatak kistérségének célja a működő könyvtárak a telekommunikációs és informatikai fejlesztése. A szerencsi kistérség fő feladatául az információ- és dokumentumszolgáltatás korszerűsítését tűzte ki, míg az encsi és az edelényi kistérség a mozgókönyvtári ellátást választotta.⁷⁵

Sárospataki kistérség

2003-ban a zempléni régióban a következő öt kistérséget hozták létre: szerencsi, tokaji, sátoraljaújhelyi, cigándi és sárospataki. A sárospataki kistérséghez 15 község tartozik, amelyek közül háromban szlovák és német nemzetiségiek is laknak. 2004-ben Sárospatakon is megalakult a Többcélú Kistérségi Társulás, amelyben a könyvtári projekthez először 14, majd 2006-ban újabb 4 település csatlakozott. Ugyanebben az évben, pályázat útján sikerült beszerezni 12 kistelepülés könyvtárába egy-egy multimédiás számítógépet és minden könyvtárban kiépült a szélessávú internethálózat. További informatikai fejlesztéssel lehetővé vált a könyvtárak közötti információcsere, a könyvtárközi kölcsönzés és az ODR használata. A kistérség könyvtári ellátása tehát javulófélben van, a könyvtárak működőképeseek. Komlóskán ruszin nemzetiséggel kapcsolatos helyismereti gyűjteményt hoztak létre.⁷⁶

⁷⁴ Könyvtári ellátás B.-A.-Z- megye községeiben. In: Könyvtári Hírlevél. A Borsod-Abaúj-Zemplén megyei könyvtárak tájékoztatója. 2007. 1. sz. 5. p.

⁷⁵ Venyigéné Makrányi Margit: Kistelepülési könyvtári ellátás Borsod-Abaúj-Zemplén megyében. In: Könyv, könyvtár, könyvtáros. 2005. 5. sz. 23-29. p.

⁷⁶ Halász Magdolna: A könyvtári ellátás tapasztalatai a sárospataki kistérségben. In: Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszer (KSZR). Tájékoztató a kistelepülések könyvtári ellátásáról. Szerk.: Richlich Ilona. Budapest: Könyvtári Intézet, 2006. 72-77. p.

Encsi és Edelényi kistérség

Az encsi kistérséghez 35 hátrányos helyzetű apró település tartozik, amelyeknek könyvtári ellátásáról az encsi Városi Művelődési Központ és Könyvtár felelős. A kistérség vegyes ellátást biztosít, vagyis a mikrobuszos állomások és letéti helyek együttesen jelentik a mozgókönyvtári ellátást.⁷⁷

A kistérségben a mozgókönyvtári szolgáltatás megszervezésével már korábban is foglalkoztak, a bibliobusz 2006-os átadása előtt különféle járműveken több településre már szállítottak dokumentumokat. Az Encsi Többcélú Kistérségi Társulás által üzemeltetett bibliobusznak köszönhetően a kistérség könyvtári ellátása 2006-ban már 91%-osra nőtt. A buszon egyszerre 2000 dokumentum található, amelyet a városi könyvtár 40 ezer kötetes gyűjteménye is kiegészít. Az encsi könyvtár tervei között szerepel a mozgókönyvtári ellátás kiterjesztése a közeli, határon túli magyarok lakta településekre is.⁷⁸

Az Edelényi Kistérség Többcélú Társulását 2004-ben alapították 46 település részvételével. Még ugyan ebben az évben a Társulás és a szendrői önkormányzat szerződés kötött a mozgókönyvtári feladatok ellátására. A szerződésben rögzítették, hogy azok kistelepülések részesülnek mozgókönyvtári ellátásban, amelyek nem rendelkeznek nyilvános könyvtárak jegyzékében szereplő könyvtárral, és igényt tartanak az ellátásra. Így 2007-re összesen 31 település részesült mozgókönyvtári ellátásban.

A kistérség szolgáltató könyvtára a Szendrői Városi Könyvtár, amely a Társulás bibliobuszos szolgáltatását is működteti. A könyvtár állománya az olvasók érdeklődési köréhez, igényeihez igazodik, viszont nem képez külön gyűjteményt, hanem az a Városi Könyvtár állományához tartozik.

A 2005-től elkezdték a szerződött településeken szolgáltató helyiségek felújítását, korszerűsítését. Erre azért van szükség, hogy ahol lehetséges, állandó szolgáltató helyeken keresztül biztosítsák a könyvtári ellátást.⁷⁹

⁷⁷ Könyvtári ellátás B.-A.-Z- megye községeiben. In: Könyvtári Hírlevél. A Borsod-Abaúj-Zemplén megyei könyvtárak tájékoztatója. 2007. 1. sz. 8. p.

⁷⁸ Kércsi Tibor: Mozcóknyvtári szolgáltatás az encsi kistérségben. In: Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszer (KSZR). Tájékoztató a kistelepülések könyvtári ellátásáról. Szerk.: Richlich Iona. Budapest: Könyvtári Intézet, 2006. 68-70. p.

⁷⁹ Megkérdeztük válaszoltak. Könyvtárosok, önkormányzati vezetők a kistérségi könyvtári ellátásról. In: Könyvtári Hírlevél. A Borsod-Abaúj-Zemplén megyei könyvtárak tájékoztatója. 2007. 1. sz. 9-10. p.

7. A mozgókönyvtári ellátás külföldi gyakorlata

Nyugat-Európa

Nyugat-Európában a vidéki területek könyvtári ellátásának leggyakoribb módja a mozgókönyvtár, amelyet nemcsak a kisebb falvak ellátására, hanem a nagyvárosok peremterületein és az újonnan épült, ellátási ponttal még nem rendelkező lakótelepeken is használnak.⁸⁰

Nagy-Britannia

Nagy-Britanniában a vidéki térséget nagy területen egymástól távol eső kis közösségek jellemzik. Kistelepülésnek itt a 4000 főnél kevesebb lélekszámú községek számítanak, amelyeknek a könyvtári ellátása a következőképpen működik. A központi szolgáltató szerepet a megyei könyvtárak töltik be, amelyek fiókkönyvtáraikat és részleges nyitva tartású, könyvtári funkcióval felruházott színhelyeiket koordinálják. Egy az 1970-es évek végén Anglia és Wales számára készült könyvtáros szakma által javasolt ajánlás szerint csak a 4000 főnél népesebb területeken érdemes az állandó szolgáltató pont kialakítása. Az 1500 fős lakosságszám alatti kisközségekben a bibliobuszok használatát, míg az 1500 és 4000 fő közötti lélekszámú kistelepülések ellátására a konténerkönyvtár felállítását javasolja, mivel egy bibliobusz nem tudná kielégíteni a használók információs igényeit, viszont a közösség sem tudna fenntartani egy fiókkönyvtárat. Az elektronikus hálózat segítségével a vidéki könyvtárak a megyei könyvtárak állományát számítógépes katalógus segítségével érhetik el.

Az 1500 fő alatti kisközségek között tehát bibliobuszok járnak, amelyekről általánosságban elmondható, hogy szigorúan előírányzott útvonalat kell bejárniuk, kijelölt helyeken rendszeres időközönként, meghatározott időtartamban kell időzniük. A kölcsönzési idő az átlagosnál hosszabb, sőt barátok és szomszédok is kölcsönadhatják egymásnak a könyveket, nem annak kell visszavinnie, aki azt személyesen kikérte. A mobilkönyvtárak fontos feladata a kulturális műsorok, rendezvények népszerűsítése, reklámozása is.⁸¹

⁸⁰ Hegyközi Ilona, Tóth Máté (2005): Mozgókönyvtári szolgáltatások – szakirodalmi szemle, www.ki.oszk.hu/old/dok/mozgokonyvtariszolgalatasok.rtf, 1. p.

⁸¹ Mihály Alíz: Minták a kistelepülések könyvtári ellátásának megoldására külföldön. Szakirodalmi szemle. In: Könyvtári figyelő. 2002. 3. sz. 493-496. p

A konténerkönyvtár a mozgókönyvtári ellátás és a hagyományos könyvtárepület előnyeit ötvözi, hiszen hosszú nyitvatartási idővel rendelkezik és állománya hozzáférhető több település lakói számára. A bibliobuszokkal szemben több dokumentum fér el benne, és a helyben használatra is lehetőséget nyújt. A fiókkönyvtárakkal ellentétben pedig az állomány nagyobb kihasználtságát teszi lehetővé. A bútorokkal és könyvekkel felszerelt konténerkönyvtárat egy vontatójármű és egy tréler segítségével teszik le egy-egy kistelepülésen, majd néhány nap múlva továbbszállítják. A konténerkönyvtárak hátrányai közé tartozik azonban, hogy a vontató és a tréler beszerzése, továbbá a konténerek előállítás és fenntartása egyaránt költséges. Az állandó emelgetés, törődés miatt sem hosszú az élettartamuk. Nagy-Britanniában jelenleg a konténerkönyvtárakat gyakran a mozgókönyvtár és a fiókkönyvtári hálózat mellett működtetik.⁸²

Mivel a mozgókönyvtári ellátás rendkívül költséges, és a pénzügyi megszorítások is mélyen érintik a könyvtárakat, az utóbbi években a rendszer leépülésnek indult meg. Ezt megakadályozandó, a brit könyvtári szakma igyekszik a meglévő szolgáltatásokat korszerűsíteni, továbbá megpróbálja a költséges mozgókönyvtári típusokat más szolgáltatási formákkal helyettesíteni. Ilyen például a kisboltokba telepítettek „könyvtárak”, amelyek valójában csak könyvkölcsönző helyek. Legnagyobb előnyük, hogy egy helyiségben több szolgáltatás is működhet egymás mellett. Az állomány folyamatos cseréje azonban nélkülözhetetlen.⁸³

Franciaország

A II. világháborút követően Franciaországban kevés ún. vidéki helyhatóság által fenntartott könyvtár létesült, ezért az oktatási minisztérium kezdeményezésére indították el a mozgókönyvtári szolgáltatást. Minden intézményhez tartozott egy-egy mozgókönyvtár raktár vagy lerakat formájában és egy bibliobusz. A pénzügyi problémák és a nemtörődömség miatt azonban csak nagyon lassan fejlődtek.

Az 1980-as években a centralizációra való törekvés hatására felmerülő települések közötti területi különbségek a decentralizálódáshoz vezettek. Ennek megoldására, 1986-tól a könyvtári szolgáltató rendszer működtetéséért és fenntartásáért nem az állam, hanem az

⁸² Hegyközi Ilona, Tóth Máté (2005): Mozgókönyvtári szolgáltatások – szakirodalmi szemle, www.ki.oszk.hu/old/dok/mozgokonyvtariszolgalatasok.rtf, 2-3. p.

önkormányzatok a felelősek. A személyi állományra vonatkozó kérdésekben is az egyes megyék döntenek, a francia államnak és a felügyeletet ellátó minisztériumnak nincs közvetlen beleszólása a könyvtári ügyekbe.

Franciaországban ma a lakosság közel fele él 10 ezer főnél kisebb településen, ezért is volt fontos a mozgókönyvtári szolgáltatás hálózatának kiépítése. Mivel kezdetben kevés bibliobusz járta az országot, kisebb tárolóépületeket, lerakatokat létesítettek először iskolákban, majd az önkormányzatokban. Néhány településen előfordul, hogy a helyi közösség támogatásával mára már könyvtárakká nőttek ki magukat ezek az ellátóhelyek. A munkálatokat önkéntes személyzet látja el, akik főleg pedagógusok és helyi lelkes aktivisták.

Mint a legtöbb országban, Franciaországban is elengedhetetlen az azonos területen működő könyvtárak kooperációja a gazdaságosság szempontjából. Itt is törekednek a számítógépesítésre és a felhasználói igények figyelembe vételének köszönhetően sorra jelennek meg a szakosodott bibliojárművek, mint például médiabusz, bébibusz stb.⁸⁴

Németország

Németországban a nagyvárosok peremkerületeiben és a ritkán lakott vidéki területeken működtetnek mozgókönyvtárakat az állandó könyvtárak szolgáltatásainak kiegészítésére vagy pótlására. Főleg a dokumentumkölcsonzés dominál, de a bibliobuszokat felhasználják az olvasás népszerűsítésére, könyvtárhasználati foglalkozásokat és különféle találkozókat is szerveznek.⁸⁵ A wiesbadeni városi könyvtár bibliobuszában például iskolai órákat is tartanak.⁸⁶

Münchenben öt bibliobusz közlekedik, amelyek közül kettő a város külső kerületeit látja el. Mindegyik mozgókönyvtárunk egy 25 ezer kötetes állománnyal rendelkező települési könyvtárral azonos szintű szolgáltatásokat képes nyújtani. Emellett három iskolai bibliobuszt is üzemeltetnek, amellyel 75 iskola könyvtári ellátását tudják megoldani.

A mozgókönyvtárak közös honlappal rendelkeznek, amelyről elérhető azoknak a közkönyvtárnak a honlapja, amelyek bibliobuszokat üzemeltetnek. A közös honlapon közzé

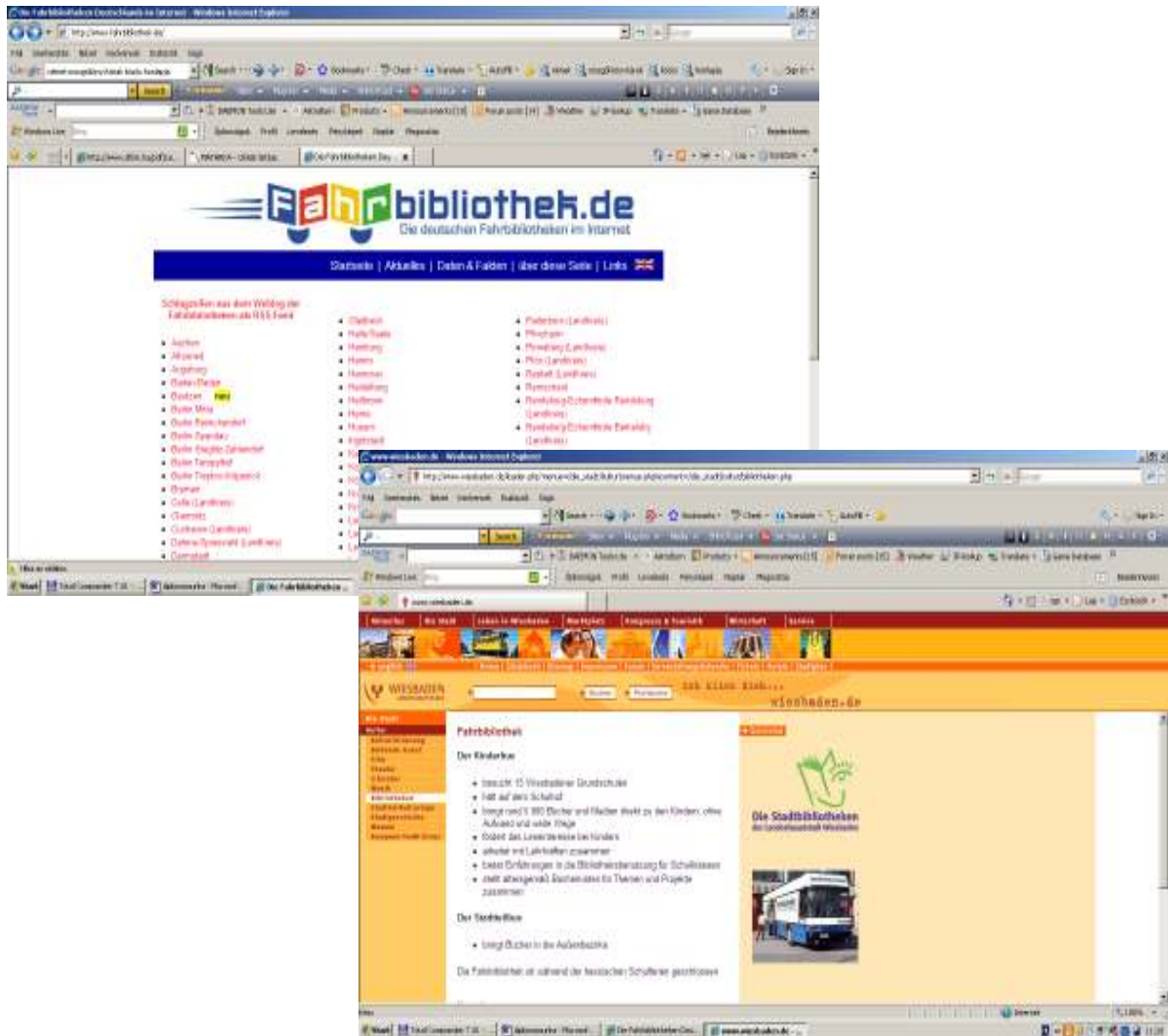
⁸³ Tóth Máté: A könyvtári ellátás korszerű formái az Európai Unió országaiban. In: Könyv, könyvtár, könyvtáros. 2007. 6. sz. 49-50. p.

⁸⁴ Mihály Alíz: Minták a kistelepülések könyvtári ellátásának megoldására külföldön. Szakirodalmi szemle. In: Könyvtári figyelő. 2002. 3. sz. 501-503. p.

⁸⁵ Hegyközi Ilona, Tóth Máté (2005): Mozgókönyvtári szolgáltatások – szakirodalmi szemle, www.ki.oszk.hu/old/dok/mozgokonyvtariszolgalatasok.rtf, 7-8. p.

⁸⁶ Regionális könyvtári ellátási formák. Nemzetközi kitekintés, <http://www.ki.oszk.hu/old/dok/regellatformakkulfold031117.rtf>, 3. p.

teszik a bibliobuszkok szolgáltatásait, menetrendjét, megállóit, a nyitva tartási időpontjait és az elérhetőségi adatait.⁸⁷

8. ábra a mozgókönyvtárak közös honlapja⁸⁸
és a wiesbadeni városi könyvtár honlapja⁸⁹

⁸⁷ Hegyközi Ilona, Tóth Máté (2005): Mozgókönyvtári szolgáltatások – szakirodalmi szemle, www.ki.oszk.hu/old/dok/mozgokonyvtariszolgaltatasok.rtf, 8-9. p

⁸⁸ Elérhető: <http://www.fahrbibliothek.de/>

⁸⁹ Elérhető: http://www.wiesbaden.de/loader.php?menue=/die_stadt/kultur/menue.php&content=/die_stadt/kultur/bibliotheken.php

Észak-Európa

Európa északi ritkán lakott területein élő lakosság könyvtári ellátásának szinte egyetlen működőképes formája a mozgókönyvtár, amelynek rendszerét a természeti adottságoknak megfelelően alakították ki. Skandináviában működik a legtöbb bibliobusz, és itt látható a legdinamikusabb fejlődés is ezen a területen.⁹⁰ A következőkben a négy skandináv állam könyvtári ellátó rendszerének a sajátosságait mutatom be.

Norvégia

Norvégiában 1985 óta törvény kötelezi a településeket a könyvtár fenntartására, amelyet szakképzett személyzetnek kell irányítani, és amelynek ingyenes használata minden állampolgárt megillet. A könyvtári rendszer kutatói és szakkönyvtári, illetve közművelődési és iskolai hálózatra bomlik. A települési közkönyvtárak a megyei könyvtárakkal vannak kapcsolatban. A könyvtárak fenntartása helyi és központi pénzekből történik.⁹¹

A számítógépesítettség rendkívül magas fokú, szinte minden település bekapcsolódott az országos rendszerbe, és az összes intézmény ugyanazt az adatbázist használja. A kistelepülések könyvtárai külön támogatást kapnak azért, hogy saját állományukat feltöltsék a világhálóra.⁹²

A fogyatékosok, kisebbségi népcsoportok, a hátrányos helyzetű emberek ellátására fokozott figyelmet fordítanak. Habár a bibliobuszok állományában nincsenek nemzetiségi nyelven íródott dokumentumok, kérésre szolgáltatnak a központi könyvtárból. Az ország földrajzi adottságainak megfelelően bibliobuszok mellett bibliohajókat is alkalmaznak a lakosság ellátására. Az *Epos* nevű könyvtárhajó félévente nyújt kölcsönzési lehetőséget a nehezen megközelíthető fjordoknál élőknek.

Az utóbbi években, a skandináv országok közül Norvégiában történik a mozgókönyvtári szolgáltatások legnagyobb mértékű megszüntetése. A pénzügyi megszorítások miatt a bibliobuszokat fogadó önkormányzatoknak is nagyobb részt kell

⁹⁰ Tóth Máté: Mozgókönyvtári trendek Skandináviában. In: Könyv, könyvtár, könyvtáros. 2005. 7. sz. 42. p.

⁹¹ Nemes Erzsébet: Látogatás Norvégia könyvtáraiban. In: Könyv, könyvtár, könyvtáros. 1999. 12. sz. 44. p.

⁹² Mihály Alíz: Minták a kistelepülések könyvtári ellátásának megoldására külföldön. Szakirodalmi szemle. In: Könyvtári figyelő. 2002. 3. sz. 505-506. p

vállalniuk a fenntartásukban, aminek következménye, hogy sok esetben inkább lemondanak róluk.⁹³

9. ábra Epos bibliohajó és belseje⁹⁴

Svédország

A skandináv országok közül itt indult el legkésőbb, 1948-ban a mozgókönyvtári ellátás. Kezdetben azonban ez sem nyújtott lehetőséget a közvetlen kölcsönzésre, fő feladat a könyvek szállítása volt a központi könyvtárból a fiókkönyvtárakba.⁹⁵

Svédországban a hivatalos definíció szerint a könyvtár funkciója a szórakoztatás és nem a hasznosság. A probléma ezért itt nem is az eszközök hiányában jelentkezett, hanem a

⁹³ Tóth Máté: Mozgókönyvtári trendek Skandináviában. In: Könyv, könyvtár, könyvtáros. 2005. 7. sz. 46-47. p.

⁹⁴ Elérhető: <http://www.filibussen.blogspot.com/>

⁹⁵ Tóth Máté: Mozgókönyvtári trendek Skandináviában. In: Könyv, könyvtár, könyvtáros. 2005. 7. sz. 47. p.

szolgáltatások tartalmában és minőségében. Ennek megszüntetésére a könyvtáros szakma 1990-ben felmérte a vidéki lakosság felmerülő igényeit. Ezután a helyi könyvtárak kézikönyvtári alapállományai számára összeállítottak egy listát a nélkülözhetetlen kézikönyvekből. A munka megvalósításához anyagi források és szakképzett személyzet is rendelkezésre állt.⁹⁶

Az utóbbi években a mozgókönyvtárak egymás közigazgatási egységet is ellátják, amely a közös fenntartás és közös finanszírozás szempontjából hatalmas segítséget jelent a kisebb önkormányzatoknak.⁹⁷

Dánia

Dániában a könyvtár olyan információs és kulturális központ, amely kiemelten foglalkozik a közművelődéssel, az oktatással, a kultúrával és a hátrányos helyzetű emberekkel. Itt hoztak először könyvtári törvényt a világon, amely ékesen bizonyítja a dán társadalom könyvtárügyhöz történő viszonyulását.

A könyvtári ellátórendszer finanszírozása nemzeti és helyi forrásból történik. A törvény által előírtaknak megfelelően kötelező jelleggel létesített közművelődési könyvtárakat az illetékes önkormányzatok működtetik. A könyvtári rendszerben a központi szerepű körzeti könyvtárak együttműködnek a területükhöz tartozó könyvtárakkal és felügyelik mozgókönyvtárakat. A bibliobuszok bizonyos esetekben több körzet együttműködése keretében járhatnak át egyik közigazgatási egységből a másikba. A könyvtárakat típusuknak megfelelően (közművelődési, kutatási és iskolai) három nagy könyvtári rendszer kapcsolja össze, amelyek együttes munkájukkal látják el a dán lakosságot. A könyvtári munka minden fázisa gépesített, a lakosság minden könyvtári adatbázishoz, és könyvtárközi kéréssel bármely dokumentumhoz könnyedén hozzájuthat.⁹⁸

Az első mozgókönyvtár 1926-ban indult Koppenhágában. A vidéki könyvtárak állományát 1928-tól kezdték kiegészíteni, azonban könyveket közvetlenül még nem lehetett kölcsönözni a járműről. 1940-től 1956-ig nem jártak mobilkönyvtárak az országban. A szolgáltatás virágzása az 1960-70-es évektől indult el. Napjainkban a mozgókönyvtárak egyre több külvárosi fiókkönyvtár szerepét veszik át.⁹⁹

⁹⁶ Mihály Alíz: Minták a kistelepülések könyvtári ellátásának megoldására külföldön. Szakirodalmi szemle. In: Könyvtári figyelő. 2002. 3. sz. 504-505. p

⁹⁷ Tóth Máté: Mozgókönyvtári trendek Skandináviában. In: Könyv, könyvtár, könyvtáros. 2005. 7. sz. 48. p.

⁹⁸ Mihály Alíz: Minták a kistelepülések könyvtári ellátásának megoldására külföldön. Szakirodalmi szemle. In: Könyvtári figyelő. 2002. 3. sz. 507-508. p

⁹⁹ Tóth Máté: Mozgókönyvtári trendek Skandináviában. In: Könyv, könyvtár, könyvtáros. 2005. 7. sz. 44-45. p.

Finnország

A skandináv államok közül Finnországban indult el először, 1913-ban, Helsinkiben a mozgókönyvtári szolgáltatás, és itt működik a legtöbb bibliobusz is. Ez részben annak köszönhető, hogy az 1970-80-as évek között a finn oktatási minisztérium felszámolta az elszórt, apró településeken működő könyvtárakat, s helyettük elindította a mozgókönyvtári ellátást. Másrészt az állam az 1961-es könyvtári törvénnyel a helyi önkormányzatokat érdekeltette az új könyvtárak létesítésében és a mozgókönyvtárak működtetésében. Új járművek beszerzése vagy új könyvtárak építése esetén ugyanis az állam a felmerülő költségek 25-50%-át is fedezi.¹⁰⁰

Az 1999-ben hatályba lépett közkönyvtári törvény két szempontból is fontos a finn könyvtári szakma számára. Ez egyrészt kimondja, hogy a könyvtári szolgáltatások az ország bármely településén élő állampolgárt megkülönböztetés nélkül megilletnek, másrészt a közkönyvtárak hivatalos megnevezéseként már a „könyvtár és információs szolgálatot” használja.¹⁰¹ Ennek értelmében a 2001-2004 közötti könyvtári stratégia célkitűzései között szerepelt, hogy a mozgókönyvtárak álljanak meg minden egyes háznál a ritkán lakott településeken és az internet kapcsolattal rendelkező bibliobuszok nyilvános információ-hozzáférési pontként is funkcionáljanak.¹⁰²

Ezt a stratégiát követve, 2001-ben a tamperei városvezetés az e-Tampere projekt keretében elindított „Netti-Nysse” néven egy információs műveltség terjesztésére szolgáló speciális buszt. A városi önkormányzat mellett a projektet a helyi iskolák és információtechnológiával foglalkozó cégek is támogatják. A busz csak számítógépekkel van felszerelve, internetes tanfolyamokat szerveznek benne.¹⁰³

¹⁰⁰ Tóth Máté: Mozgókönyvtári trendek Skandináviában. In: Könyv, könyvtár, könyvtáros. 2005. 7. sz. 43-44. p.

¹⁰¹ Mondok Ildikó: Finn könyvtárak. In: Könyv, könyvtár, könyvtáros. 1999. 4. sz. 47-48. p.

¹⁰² Tóth Máté: Mozgókönyvtári trendek Skandináviában. In: Könyv, könyvtár, könyvtáros. 2005. 7. sz. 43. p.

¹⁰³ Tóth Máté: A könyvtári ellátás korszerű formái az Európai Unió országában. In: Könyv, könyvtár, könyvtáros. 2007. 6. sz. 49. p.

10. ábra „Netti-Nysse”¹⁰⁴

Össességében a finn könyvtárügy jól szervezett és támogatott, ami köszönhető a könyvtárak közötti együttműködéseknek és a fenntartóval való jó kapcsolatnak. A számítógépesítettség magas fokú, a könyvtári munkafolyamatok automatizáltak, a szolgáltatásokat az ország bármely pontjáról, bárki igénybe veheti. Az ország könyvtárai egy közös számítógépes rendszerben működnek. A könyvtárhasználat ingyenes, díjat csak néhány speciális szolgáltatásért kell fizetni.¹⁰⁵

Mint a legtöbb országban itt jellemző az utóbbi években a mozgókönyvtárak számának csökkenése, amelynek legfőbb okai az anyagi megszorítások és a nagyvárosokba történő folyamatos migráció. A statisztikai adatok alapján a mozgókönyvtárak száma 203-ról

¹⁰⁴ Elérhető: <http://fi.wikipedia.org/wiki/Netti-Nysse>

192-re csökkent 1999 és 2003 között.¹⁰⁶ Finnországban ezért sok település önkormányzata felismerte, hogy jóval költségkímélőbb, ha a lakosságot szállítják a településhez közel eső nagyobb könyvtárakba, mintha egy saját könyvtárat tartanak fenn.¹⁰⁷ Ez a szolgáltatási forma azonban csak megfelelő úthálózat és kis kiterjedésű önkormányzati terület mellett működtethető.

Közép-Kelet Európa

A legtöbb közép-kelet európai ország, köztük Magyarország is, már korábban is nyújtott mozgókönyvtári szolgáltatásokat, amelyek azonban a szükséges támogatások hiányában megszűntek. Ezért az 1990-es évek közepétől több ország is kísérletet tett a szolgáltatás újbóli felélesztésére.

Horvátország

Horvátországban, Karlovácban a XX. század elején indult útjára az első bibliobusz. Kezdetben lovaskocsikkal, később teherautókkal, majd buszokkal szállították a dokumentumokat. 1976-ban, a zágrábi városi könyvtár is elindította a mozgókönyvtári szolgáltatását a peremterületeken élő városi és a város környékén élő vidéki lakosok ellátására.

1977 után 15 busz készült az ország számára, amelyeket a kulturális minisztérium, illetve a helyi vezetés finanszírozott. Az 1990-es évek közepére a járművek többsége azonban elöregedett, rossz állapotba került, a rendszer leépülésnek indult. A háború után több könyvtár is megsemmisült, így különösen fontossá vált a könyvtárbuszkérdés. Megkezdődött a szolgáltatások újjászervezése, hiszen felismerték, hogy a bibliobuszok jól helyettesíthetik a lerombolt könyvtárakat. 2001-ben megalakult a mozgókönyvtárosok munkacsoportja, amely új szolgáltatások bevezetését is tervezi. A tervek többek között szerepel norvég és finn mintára a könyvtárhajó indítása a horvát szigeteken.¹⁰⁸

¹⁰⁵ Nagyné Kováts Lenke: Tavak ölelésében. Tanulmányút Finnországban. In: Hajdú-Bihar megyei könyvtári téka. 2000. 2. sz. 71-72. p.

¹⁰⁶ Tóth Máté: Mozgókönyvtári trendek Skandináviában. In: Könyv, könyvtár, könyvtáros. 2005. 7. sz. 42-43. p.

¹⁰⁷ Tóth Máté: A könyvtári ellátás korszerű formái az Európai Unió országában. In: Könyv, könyvtár, könyvtáros. 2007. 6. sz. 49. p.

¹⁰⁸ Léber Boglárka: Workshop a mozgókönyvtári ellátásról. Szombathely, 2005. március 16-17. In: Könyvtári levelező/lap. 2005. 5. sz. 11. p.

Szlovákia

Szlovákiában 1994-ben indult el az első bibliobusz egy holland-szlovák közös projekt keretében, Svidnik körzetében. A buszok Svidnikből, a járás egyik legnagyobb városából indulnak és az iskolák mellett, vagy a községek központjaiban állnak meg. A bibliobuszok alkalmazottai a svidniki könyvtáron belül önálló osztályt képeznek, külön helyiségeket alakítottak ki számukra.¹⁰⁹

Ausztria

A 2005-ben szombathelyen megtartott workshop keretében *Roswitha Schipfer* előadásában beszélt a bibliobuszok szerepeiről Graz könyvtári ellátásban. Grazban az első bibliobusz 1973-ban indult. A mobilkönyvtári szolgáltatás előnyeiként elhangzott a kieső városrészekkel való összeköttetés és a mobilitás fontossága, viszont hátrányt jelent a kevesebb dokumentum és a kevesebb hely. Grazban kiemelten foglalkoznak a reklámmal, a vonzó arculat kialakításával, illetve fokozott figyelmet fordítanak az olvasók kényelmére. A könyvbuszok emelől vannak felszerelve a mozgássérültek számára, de találhatunk bennük ülőpadokat, klímaberendezést, sőt mosdót is.¹¹⁰

Szlovénia

Szlovénia mobilkönyvtári ellátása nagy múltra tekint vissza, kezdete a XIX. századra tehető. Ennek köszönhetően mára nagyon fejlett mozgókönyvtári hálózat alakult ki, a bibliobuszok több száz községet látnak el. A 2005-ös szombathelyi Berzsényi Dániel Könyvtár, a British Council és a Könyvtári Intézet által szervezett nemzetközi szakmai napon *Suzana Szabo Pahič* kifejtette, hogy a könyvtárbuszok segítségével hatékonyabb hozzáférést tesznek lehetővé a dokumentumokhoz, a könyvtári állományhoz, emellett több olvasót biztosít a központi könyvtárnak és fejlődik az olvasási kultúra is.¹¹¹

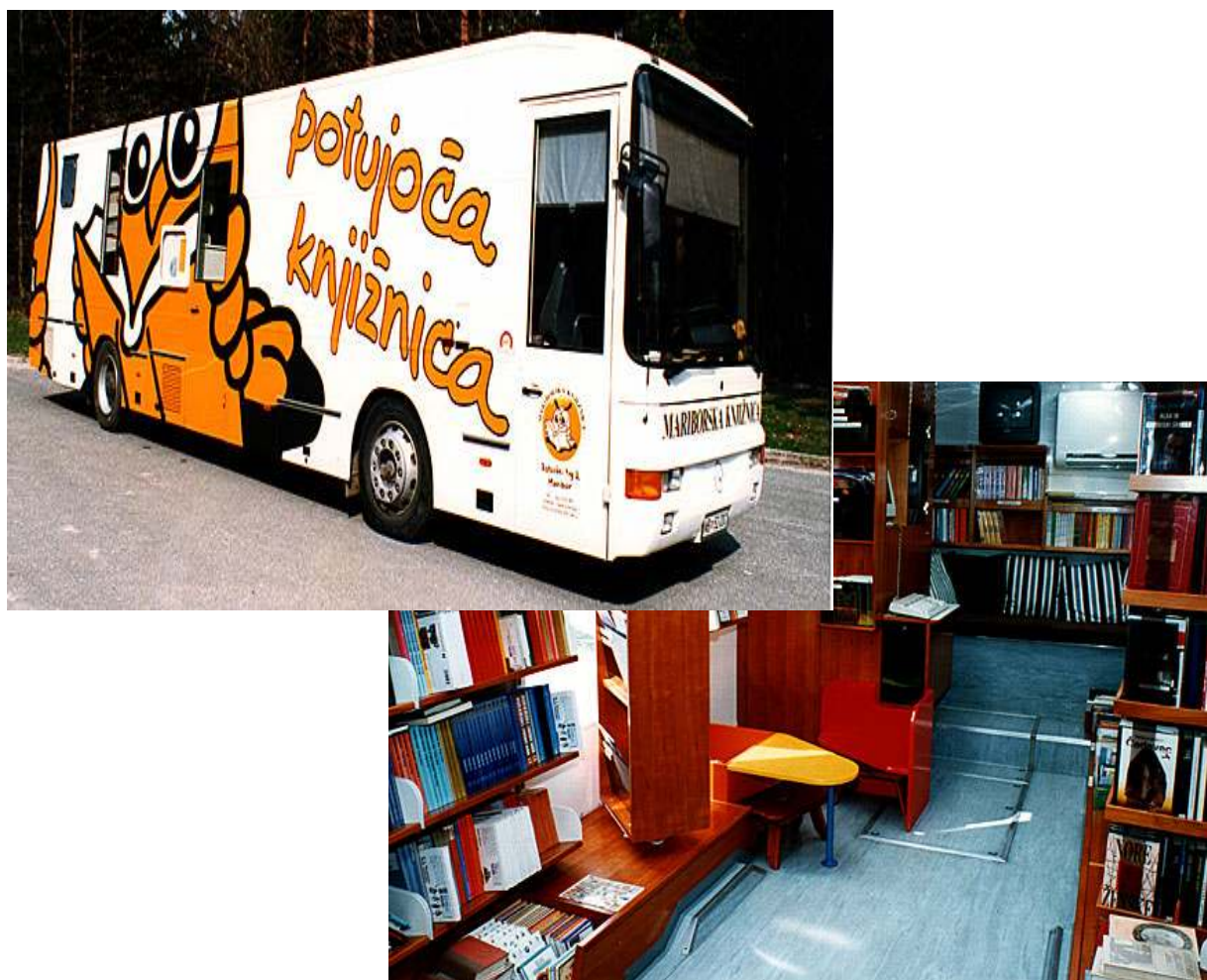
A muraszombati könyvtárban a mozgókönyvtári szolgáltatás bevezetésére 1995-ben került sor. A könyvtárbusz a muraszombati regionális könyvtár tulajdona, ellátási területéhez

¹⁰⁹ Hegyközi Ilona, Tóth Máté: *Mozgókönyvtári szolgáltatások – szakirodalmi szemle (2005)*, www.ki.oszk.hu/old/dok/mozgokonyvtariszolgaltatasok.rtf, 21-23. p

¹¹⁰ Léber Boglárka: *Workshop a mozgókönyvtári ellátásról. Szombathely, 2005. március 16-17.* In: *Könyvtári levelező/lap. 2005. 5. sz. 12. p.*

12 község 153 települése tartozik.¹¹² Államközi együttműködés keretében 2000-tól a muraszombati bibliobusz átjár a magyarországi területekre is. A szolgáltatás megszervezésénél figyelembe veszik a lakosság nemzetiségi összetételét. Az ún. magyar útvonal azokon a területeken megy keresztül, ahol a szlovén és a magyar lakosság együtt él, így szlovén és magyar nyelvű könyveket egyaránt lehet kölcsönözni.

Mariborban először 1974-ben indult el a mozgókönyvtári szolgáltatást. 1998-ban új bibliobuszt állítottak szolgálatba, amelyen már számítógépes kölcsönzésre és keresésre is volt lehetőség. A jármű 2001-ben a hollandiai Rosmalenben tartott bibliobusz találkozón elnyerte az „Év mozgókönyvtára” címet.¹¹³

11. ábra a maribori bibliobusz és belseje¹¹⁴

¹¹¹ Léber Boglárka: Workshop a mozgókönyvtári ellátásról. Szombathely, 2005. március 16-17. In: Könyvtári levelező/lap. 2005. 5. sz. 10-11. p.

¹¹² Szabó Pahic Zsuzsanna: A muraszombati bibliobusz tapasztalatai. In: Könyv, könyvtár, könyvtáros. 2005. 7. sz. 49-50. p.

¹¹³ Hegyközi Ilona, Tóth Máté: Mozgókönyvtári szolgáltatások – szakirodalmi szemle (2005), www.ki.oszk.hu/old/dok/mozgokonyvtariszolgaltatasok.rtf, 19-20. p

¹¹⁴ Elérhető: <http://www.mb.sik.si/vsebina.asp?lang=sl&str=305>

Tengerentúli példák

Amerikai Egyesült Államok

Az Amerikai Egyesült Államokban kistelepülésnek számítanak a 25000 fő alatti, városi területen kívül eső települések és a 2500 fő vagy annál kevesebb lakossággal rendelkező területek.

A könyvtáraknak itt legfőképpen a gyorsuló ütemben keveredő etnikai csoportok igényeinek kielégítésével, a pénz és a szakképzett munkaerő hiányával kell megküzdeniük. A vidéki településeket a szövetségi és állami információs irodák, a felsőoktatási szakkönyvtárak, továbbá a közkönyvtári hálózat látja el. A könyvtárak és hálózataik feladata a szolgáltatások különböző formáinak a kidolgozása a kistelepüléseken, amely lehet helyi, vagy fiókkönyvtár, mozgókönyvtár, letéti helyek, raktárak, postai könyvküldő szolgáltatások. Ezek finanszírozása szövetségi, azaz minden államra kiterjedő, állami és helyi forrásból történik. A különböző típusú könyvtárak együttműködése lehetővé teszi a forrásmegosztást, a szakmai segítségnyújtást, az egyes könyvtárak rendszeren belüli hatékony működését, a szolgáltatás színvonalának növelését, illetve megszüntetheti a kiskönyvtárak elkülönültségét. Mivel a kistelepülések könyvtárainak a léte függ a hálózatoktól, ezért ezek fejlesztése kiemelt támogatást élvez az USA-ban. Az intézmények szabadon eldönthetik a könyvtári hálózathoz való csatlakozást. A pénzbeli támogatásokat pályázatok útján lehet elnyerni, azonban az elbíráláskor figyelembe veszik, hogy az adott könyvtár tagja-e a hálózatnak. A központi támogatások elnyeréséhez a könyvtáraknak meghatározott követelményeknek kell megfelelniük, így például a könyvtárépületre, a gyűjtemény nagyságára, a személyzetre vonatkozóan vannak előírások. Továbbá minél nagyobb tőkével rendelkezik a pályázó könyvtár, annál magasabb összeget kaphat. Ez azt jelenti, hogy a nagyobb, központi szerepet betöltő könyvtárak nagyobb támogatásban részesülnek, de egyben ez ösztönzi őket a térségükhöz tartozó könyvtárak segítségére.

Egy másik jellegzetessége az amerikai könyvtári rendszernek az ún. könyvtári bizottság vagy kurátori testület, amely civil tagokból áll és a helyi önkormányzat bízta meg a könyvtár működésének felügyeletével. A bizottsági tag többek közt részt vehet a könyvtár jövőjének tervezésében, ellenőrizheti a költségvetést, szavazati joggal rendelkezik az intézményvezető megválasztásakor és képviseli a könyvtárat a közösség felé. A könyvtáros mindennapi munkájába azonban nem szólhat bele, közvetlen ellenőrzést felette nem gyakorolhat.

Az Amerikai Egyesült Államokban a közművelődési könyvtárak többsége vidéken működik, öt mérföldes távolságon belül mindenhol található könyvtárépület, vagy annak céljára kialakított helyiség. Egy speciális program keretében foglalkoznak a távoli helyeken elszórtan élő, illetve a fizikailag helyhez kötött lakosság (kisgyermekes családanyák, kórház- vagy börtönlakók) ellátásával.¹¹⁵ A dokumentumok eljuttatásának többféle módját alkalmazzák. A leggyakoribb mobilellátási formák a postai könyvküldő szolgálat, a mozgókönyvtár és a könyvlerakat.

A postai csomagküldő szolgálat az egyik legrégebbi ellátási forma kistelepülésen élők számára. Az Egyesült Államokban már 1921-ben működött ilyen szolgáltatás. A jelenlegi postai könyvküldő szolgálatot (books-by-mail service) az 1960-as évektől kezdődően alkalmazzák. Ez esetben az olvasó egy annotált katalógusból rendeli meg a kért dokumentumot, amit aztán a posta költségtérítés ellenében kiszállít.¹¹⁶ A szolgáltatás hatékonysága itt a megrendelt dokumentumok célba juttatásának gyorsaságán múlik. Fontos követelménye, hogy a rendelkezésre bocsátott állományt folyamatosan frissítsék, és a település lakosainak az érdeklődéséhez szabják.¹¹⁷

Az USA-ban az első mozgókönyvtár 1905-ben indult útjára Washington megyében. Egy lovas szekéren 2560 kötet volt elhelyezve, amelyből térítés nélkül lehetett kölcsönözni.¹¹⁸ A mozgókönyvtárak ma már az egyes területi könyvtárak fenntartása alá tartoznak, és főleg ott használják, ahol nincs könyvtár öt mérföldön belül. Azokat az olvasókat célozzák meg ezzel az ellátási formával, akik a postai úton történő kiszállításnál gazdagabb kínálatot szeretnének. A dokumentumok mellett modern technikai eszközökkel (fax, fénymásoló, számítógép stb.) és a mozgáskorlátozottak számára kényelmi szolgáltatásokkal (tolókocsis lift, alacsony lépcső, kapaszkodó korlát stb.) vannak felszerelve, viszont a szakképzett személyzet itt is hiányzik. A mozgókönyvtárak könyvlerakatokkal vagy letéti gyűjteményekkel kiegészülve is járhatnak a települések közt. Ezeknek nagy előnye, hogy nem igényelnek könyvtári helyiséget, ugyanakkor nagy hozzáférést biztosítanak.

¹¹⁵ Mihály Alíz: Minták a kistelepülések könyvtári ellátásának megoldására külföldön. Szakirodalmi szemle. In: Könyvtári figyelő. 2002. 3. sz. 484-487. p

¹¹⁶ Tóth Máté: Kistelepülési ellátási formák. Szakirodalmi szemle. In: Könyvtári figyelő. 2004. 2. sz. 378-379. p.

¹¹⁷ Regionális könyvtári ellátási formák. Nemzetközi kitekintés,

<http://www.ki.oszk.hu/old/dok/regellatformakkulfold031117.rtf>, 17. p.

¹¹⁸ Hegyközi Iлона, Tóth Máté: Mozgókönyvtári szolgáltatások – szakirodalmi szemle (2005), www.ki.oszk.hu/old/dok/mozgokonyvtariszolgaltatasok.rtf, 24. p

12. ábra az első mozgókönyvtár¹¹⁹

Jelenleg az amerikai könyvtárügy az elektronikus információáramlás teljes kiépítésére törekszik és a hálózatszerzés mellett, több régióra kiterjedő projektje is létezik.¹²⁰ A mozgókönyvtári szolgáltatásokat illetően a fizikailag hátrányos helyzetű olvasók számára a bibliobuszokat fejlesztik tovább, például mozgássérült feljáróval szerelik fel, és egyre több alacsony padlós járművet rendelnek meg.¹²¹

Ausztrália

Ausztrália területére a nagy távolságok és a kicsiny népsűrűség jellemző, ezért a mozgókönyvtáraknak meghatározó szerepük van lakosság könyvtári ellátásában. A déli területeken ún. kettős funkciójú, iskolai és közkönyvtárakat működtetnek, míg az ország többi részén a mozgókönyvtárakkal biztosítják a lakosság ellátását.¹²²

A kettős funkciójú könyvtárak többsége az iskolákban működnek, méretük két tanteremnyi. A személyzet egy könyvtárosból és az asszisztenséből áll. A felhasználói igények kielégítésére sokoldalú szolgáltatási rendszert alakítottak ki, igyekeznek a diákok, a tanárok és a szélesebb nyilvánosság számára is vonzó kínálatot nyújtani. A teljes könyvtári rendszer kínálata is elérhető.¹²³

¹¹⁹ Elérhetőség: <http://www.washcolibrary.org/branches/index.asp?id=13>

¹²⁰ Mihály Alíz: Minták a kistelepülések könyvtári ellátásának megoldására külföldön. Szakirodalmi szemle. In: Könyvtári figyelő. 2002. 3. sz. 487-489. p

¹²¹ Hegyközi Iлона, Tóth Máté: Mozgókönyvtári szolgáltatások – szakirodalmi szemle (2005), www.ki.oszk.hu/old/dok/mozgokonyvtariszolgalatasok.rtf, 25. p

¹²² Hegyközi Iлона, Tóth Máté: Mozgókönyvtári szolgáltatások – szakirodalmi szemle (2005), www.ki.oszk.hu/old/dok/mozgokonyvtariszolgalatasok.rtf, 26-27. p

¹²³ Regionális könyvtári ellátási formák. Nemzetközi kitekintés,

Összegzés

A külföldi példák alapján láthatjuk, hogy a fejlesztések legfontosabb eleme „az információhoz való fizikai tértől és időtől független hozzáférés”¹²⁴ biztosítása. Ennek megvalósításához minden ország a szolgálendő közösség igényeit szem előtt tartva a maga könyvtári ellátását a saját természeti és kulturális környezetéhez igazodva próbálja kialakítani, amelyhez nélkülözhetetlen a könyvtárak együttműködése és a mozgókönyvtári szolgáltatások működtetése.

A mozgókönyvtári szolgáltatásoknál jelenleg két trend figyelhető meg. Egyrészt a speciális igényekkel rendelkező csoportok kiszolgálására való törekvés a jellemző, hiszen a mozgóellátás elsősorban olyan embereknek kínál hozzáférést a könyvtári rendszerhez, akik valamilyen ok miatt nem képesek igénybe venni a település közkönyvtárát. Másrészt a járműveket különféle információkommunikációs eszközökkel kezdik felszerelni. Sőt az utóbbi évek fejlesztései mindinkább az elektronikus bibliobusz irányába mutatnak.

A könyvtárak együttműködése nemcsak országhatáron belül, hanem a különböző államok közt is lehetséges. Erre kitűnő példa az un. MOBILE projekt, amely négy európai országra (Hollandia, Belgium, Egyesült Királyság, Görögország) terjedt ki. A skandináv országok 1990 óta négyévente megrendezik a Nordic Mobile Library Festival-t, amely során a tapasztalatokat tudják megosztani egymással. Az összefogást szintén jól példázza az is, hogy a francia-német határon a bibliobuszok mindkét irányban átjárnak és a szomszéd országban élő kisebbséget látják el.¹²⁵ Nálunk ugyanezt teszi a muraszombati mobilkönyvtár.

A hazai példákból pedig leszűrhetjük, hogy a mozgókönyvtári ellátás jelentős eredményeket hozott a társult települések kulturális életében. Ezt figyelembe véve a 2008-2013-as könyvtárfejlesztési stratégia legfontosabb elemei között szerepel a kistélepülések könyvtári ellátásának további fejlesztése, a könyvtárak dokumentumvásárlásának támogatása, illetve a minőségfejlesztés.¹²⁶

<http://www.ki.oszk.hu/old/dok/regellatformakkulfold031117.rtf>, 32-33. p.

¹²⁴ Tóth Máté: A könyvtári ellátás korszerű formái az Európai Unió országaiban. In: Könyv, könyvtár, könyvtáros. 2007. 16. évf. 6. sz. 45. p.

¹²⁵ Hegyközi Ilona, Tóth Máté: Mozcókönyvtári szolgáltatások – szakirodalmi szemle (2005), www.ki.oszk.hu/old/dok/mozgokonyvtariszolgaltatasok.rtf, 1-8. p.

¹²⁶ Skaliczki Judit: Portál Program. Könyvtárfejlesztési stratégia, 2008-2013 In: Könyv, Könyvtár, Könyvtáros. 2008. 17. évf. 1. sz. 14-18. p.

Felhasznált irodalom

1. 1997. évi CXL. törvény a kulturális javak védelméről és a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről. In: Magyar Közlöny 1997/112. sz. 8369-8382. p.
2. BALI Aranka: A mozgókönyvtári ellátás tapasztalatai a kaposvári körzetben. In: Könyvtári levelező/lap. 2007. 19. évf. 4. sz. 3-6. p.
3. BANGÓ Béla, SEBESTYÉNNÉ HORVÁTH Margit: Zala megye településeinek könyvtári ellátása 2004-ben. In: Zalai könyvtári levelező. 2005. 1. sz. 4-16. p.
4. CZUPI Gyula, KARDOS Ferenc: Kistérségi könyvtári ellátás - A nagykanizsai kísérlet. In: Tudományos és műszaki tájékoztatás. 2007. 54. évf. 5. sz. 205-214. p. Elérhető: http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=4708&issue_id=482
5. FEHÉR Miklós: Gondolatok a mozgókönyvtári ellátás gyakorlati tapasztalatairól szervezett konferencia kapcsán. In: Könyvtári levelező/lap. 2007. 19. évf. 7. sz. 14-16. p.
6. FEHÉR Miklós: Kistelepülések könyvtári ellátása. Helyzetkép és szakirodalmi szemle. In: Könyvtári figyelő. 2002. 48. évf. 3. sz. 367-428. p.
7. FEHÉR Miklós: Kistelepülések könyvtári ellátása. In: Könyv, könyvtár, könyvtáros. 2001. 10. évf. 10. sz. 8-13. p.
8. FEHÉR Miklós: Kistérségi ellátás. In: Zalai könyvtári levelező. 2005. 1. sz. 22-24. p.
9. FEHÉR Miklós: Kistérségi ellátás. Új fogalmak, új lehetőségek és (azonnali) tennivalók a kistérségi ellátás területén. In: Könyv, könyvtár, könyvtáros. 2005. 14. évf. 2. sz. 3-6. p.
10. FEHÉR Miklós: Könyvtár – jövő – jövőkönyvtár. In: Könyvtári levelezőlap/lap. 2003. 11. sz. 7-10. p.
11. GERBER György: Kistérségi könyvtári szolgáltatások Pest megyében. In: Könyv, könyvtár, könyvtáros. 2008. 17. évf. 1. sz. 21-29. p.
12. HALÁSZ Magdolna: A könyvtári ellátás tapasztalatai a sárospataki kistérségben. In: Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszer (KSZR). Tájékoztató a kistelepülések könyvtári ellátásáról. Szerk.: Richlich Ilona. Budapest: Könyvtári Intézet, 2006. 72-77. p.
13. HARASZTI Pálné: A könyvtári szolgálat jogi szabályozása. In: Könyvtárosok kézikönyve 4. Szerk.: Horváth Tibor - Papp István. Budapest: Osiris Kiadó, 2002. 89-121. p.
14. HEGYKÖZI Ilona, TÓTH Máté: Mozgókönyvtári szolgáltatások – szakirodalmi szemle. 2005. www.ki.oszk.hu/old/dok/mozgokonyvtariszolgaltatasok.rtf
15. JANÓ János: A központosított könyvtári ellátás. In: Könyvtáros. 1977. 4. sz. 202-205. p.
16. KÉRCSEI Tibor: Mozgókönyvtári szolgáltatás az encsi kistérségben. In: Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszer (KSZR). Tájékoztató a kistelepülések könyvtári ellátásáról. Szerk.: Richlich Ilona. Budapest: Könyvtári Intézet, 2006. 68-71. p.
17. KOPCSAY Ágnes: A KSZR megvalósítását segítő pályázatok. In: Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszer (KSZR). Tájékoztató a kistelepülések könyvtári ellátásáról. Szerk.: Richlich Ilona. Budapest: Könyvtári Intézet, 2006. 25-37. p.
18. KOPCSAY Ágnes: Könyvtári szakfelügyelet. In: Könyv, könyvtár, könyvtáros. 2006. 15. évf. 5. sz. 3-11. p.
19. Könyvtári ellátás a kistelepüléseken – helyzetkép 2004. Könyvtári Intézet Szervezési és elemző osztály. 2004. www.ki.oszk.hu/old/dok/regellatatttekint040306.rtf
20. Könyvtári ellátás B.-A.-Z- megye községekben. In: Könyvtári Hírlevél. A Borsod-Abaúj-Zemplén megyei könyvtárak tájékoztatója. 2007. 5. évf. 1. sz. 4-9. p.

21. LÉBER Boglárka: Workshop a mozgókönyvtári ellátásról. Szombathely, 2005. március 16-17. In: Könyvtári levelező/lap. 2005. 15. évf. 5. sz. 10-13. p.
22. Megkérdeztük válaszoltak. Könyvtárosok, önkormányzati vezetők a kistérségi könyvtári ellátásról. In: Könyvtári Hírlevél. A Borsod-Abaúj-Zemplén megyei könyvtárak tájékoztatója. 2007. 5. évf. 1. sz. 9-15. p.
23. MIHÁLY Alíz: Minták a kistelepülések könyvtári ellátásának megoldására külföldön. Szakirodalmi szemle. In: Könyvtári figyelő. 2002. 48. évf. 3. sz. 483-509. p.
24. MONDOK Ildikó: Finn könyvtárak. In: Könyv, könyvtár, könyvtáros. 1999. 9. évf. 4. sz. 46-51. p.
25. NAGYNÉ KOVÁTS Lenke: Tavak ölelésében. Tanulmányút Finnországban. In: Hajdú-Bihar megyei könyvtári téka. 2000. 2. sz. 71-72. p.
26. NEMES Erzsébet: Látogatás Norvégia könyvtáraiban. In: Könyv, könyvtár, könyvtáros. 1999. 9. évf. 12. sz. 44-49. p.
27. NÉMETH Tibor (2005): A könyvtári ellátórendszerek fejlesztésének lehetőségei a kemenesaljai kistérség példáján keresztül, http://www.cellbibl.hu/digit/nemeth_tibor-konyvtari_ellatorendszer.pdf
28. RAMHÁB Mária: A Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszer. In: Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszer (KSZR). Tájékoztató a kistelepülések könyvtári ellátásáról. Szerk.: Richlich Ilona. Budapest: Könyvtári Intézet, 2006. 38-47. p.
29. Regionális könyvtári ellátási formák. Nemzetközi kitekintés, <http://www.ki.oszk.hu/old/dok/regellatformakkulfold031117.rtf>
30. SEBESTYÉNNÉ HORVÁTH Margit: A községi könyvtári ellátás formái Zala megyében 1946- 2006 között. In: Zalai könyvtári levelező. 2006. 2. sz. 7-14. p.
31. SEBESTYÉNNÉ HORVÁTH Margit: Kistelepülési könyvtárosok kézikönyve. Útmutató a kiskönyvtárban végzett munkához. Budapest: Könyvtári Intézet, 2006.
32. SEBESTYÉNNÉ HORVÁTH Margit: Zala megye könyvtári ellátásának korszerűsítése. Tervezet. In: Zalai könyvtári levelező. 2005. 2. sz. 4-13. p.
33. SKALICZKI Judit: A könyvtári terület stratégiai céljai 2003 és 2007 között. In: Könyvtári levelező/lap. 2003. 15. évf. 1. sz. 3-7. p.
34. SKALICZKI Judit: Könyvtári fejlesztési koncepció a községekben, különösen a kistelepülésen élők számára. „A könyvtár a jövő” program keretében. In: Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszer (KSZR). Tájékoztató a kistelepülések könyvtári ellátásáról. Szerk.: Richlich Ilona. Budapest: Könyvtári Intézet, 2006. 6-19. p.
35. SKALICZKI Judit: Miért született a KSZR? Bevezető sorok egy bevezetendő rendszerhez és egy kiadványhoz. In: Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszer (KSZR). Tájékoztató a kistelepülések könyvtári ellátásáról. Szerk.: Richlich Ilona. Budapest: Könyvtári Intézet, 2006. 4-5. p.
36. SKALICZKI Judit: Portál Program. Könyvtárfejlesztési stratégia, 2008-2013. In: Könyv, könyvtár, könyvtáros. 2008. 17. évf. 1. sz. 3-20. p.
37. SKALICZKI Judit: Szubjektív számvetés a közművelődési könyvtárak rendszerváltozás utáni helyzetéről. In: Könyvtári figyelő. 1994. 40. évf. 2. sz. 182-186. p.
38. SONNEVEND Péter: Kistérségek könyvtári ellátása: vannak-e esélyek? In: Könyv, könyvtár, könyvtáros. 2001. 10. évf. 4. sz. 3-9. p.
39. SZABÓ PAHIC Zsuzsanna: A muraszombati bibliobusz tapasztalatai. In: Könyv, könyvtár, könyvtáros. 2005. 14. évf. 7. sz. 49-53. p.
40. SZENTE Ferenc: Körzeti könyvtár, igen vagy nem? In: Könyvtáros. 1964. 3. sz. 123-125. p.
41. TÓTH Gyula: A kiskönyvtári ellátás historiográfiájának vázlatja. In: Könyvtári figyelő. 1997. 7. (43.) évf. 4. sz. 682-704. p.

42. TÓTH Gyula: A közkönyvtár. In: Könyvtárosok kézikönyve 3. Szerk.: Horváth Tibor - Papp István. Budapest: Osiris Kiadó, 2001. 69-103. p.
43. TÓTH Gyula: A megyei könyvtári hálózat problémátörténete. In: Könyvtári figyelő. 1992. 38. évf. 4. sz. 660-674. p.
44. TÓTH Gyula: Bevezetés. In: Ellátórendszerek szervezése, működtetése. Továbbképzési, módszertani segédlet. Sajtó alá rend.: Pallósiné Toldi Márta. Szombathely: Berzsényi Dániel Főiskola Könyvtár- és Információtudományi Tanszék, 2001. 4-7. p.
45. TÓTH Gyula: Könyvtári ellátórendszer működtetése aprófalvas megyékben. In: Könyv, könyvtár, könyvtáros. 1998. 7. évf. 11. sz. 5-12. p.
46. TÓTH Máté: A könyvtári ellátás korszerű formái az Európai Unió országaiban. In: Könyv, könyvtár, könyvtáros. 2007. 16. évf. 6. sz. 45-50. p.
47. TÓTH Máté: Hazai ellátórendszerek egy országos vizsgálat adatainak tükrében. In: Könyvtári figyelő. 2004. 50. évf. 4. sz. 719-761. p.
48. TÓTH Máté: Kistéleplési ellátási formák. Szakirodalmi szemle. In: Könyvtári figyelő. 2004. 50. évf. 2. sz. 365-402. p.
49. TÓTH Máté: Mozcókönyvtári trendek Skandináviában. In: Könyv, könyvtár, könyvtáros. 2005. 14. évf. 7. sz. 42-49. p.
50. VARGA Istvánné: A Ceglédi Városi Könyvtár Mozcókönyvtára 1984-2005. In: Könyv, könyvtár, könyvtáros. 2005. 14. évf. 7. sz. 32-41. p.
51. VENYIGÉNÉ Makrányi Margit: Kistéleplési könyvtári ellátás Borsod-Abaúj-Zemplén megyében. In: Könyv, könyvtár, könyvtáros. 2005. 5. sz. 23-29. p.

Mellékletek forrásai:

1. Könyvtárellátási szerződés:
<http://www.dfmk.hu/pdf/iratminta/eloterj.pdf>
2. Előterjesztés könyvtári szolgáltatás megrendeléséről:
<http://www.dfmk.hu/pdf/iratminta/ellatasi.pdf>
3. Megállapodás többcélú kistérségi társulás és könyvtár között:
<http://www.dfmk.hu/pdf/iratminta/kistersegi.pdf>

ELŐTERJESZTÉS

Könyvtári szolgáltatás megrendeléséről

A *muzéalis intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről* szóló 1997. évi CXL. törvény 64. §-a alapján a települési és a megyei könyvtári ellátás biztosítása a helyi önkormányzatok kötelező feladata. E feladatot az önkormányzatok

- nyilvános könyvtár fenntartásával

(alapkövetelményei: mindenki által használható és megközelíthető, könyvtári szakembert alkalmaz, rendelkezik kizárólagosan könyvtári szolgáltatások céljaira alkalmas helyiséggel, rendszeresen, a felhasználók többsége számára megfelelő időpontban tart nyitva, helyben nyújtott alapszolgáltatásai ingyenesek, statisztikai adatokat szolgáltat, ellátja a törvényben meghatározott alapfeladatokat),

- önkormányzatok közötti társulásban nyilvános könyvtár fenntartásával, vagy
- nyilvános könyvtár szolgáltatásának megrendelésével teljesíthetik.

Amennyiben az önkormányzatnak nincs lehetősége az intézmény fenntartására, az eddig működő könyvtára szolgáltató helyé válik, amelynek működtetésére a fenntartó ellátási szerződést köt egy nagyobb nyilvános könyvtárral.

Ha a többcélú kistérségi társulás – melynek az érintett település is tagja - felveszi önként vállalható feladatai közé a mozgókönyvtári ellátást, jogosulttá válik e szolgáltató helyek után az állami költségvetésből normatív és fejlesztési támogatások igénybevitelére, így a szolgáltatás biztosítására további források is rendelkezésre állnak.

A távlati cél az, hogy a kistérség egészét tekintve jöjjön létre egy olyan *könyvtári-információs hálózat, amelynek minden településen van hozzáférési pontja*. Ennek segítségével nagymértékben csökkenthetők az infrastrukturális hátrányok, növelhető a kistérségben élők esélye a tanulásra, információszerzésre.

.....Társulás Közgyűlése -én határozatot hozott, melyben a társulás kinyilvánította szándékát a mozgókönyvtári ellátás kistérségi keretek között történő biztosítására, és megbízta a társulás munkaszervezetét, hogy a szolgáltatás bevezetését a Könyvtárral készítse elő.

Figyelembe véve azt, hogy a.....község önkormányzata korlátozott anyagi lehetőségei miatt nem tudja a nyilvános könyvtári szolgáltatást a hatályos jogszabályoknak megfelelően intézmény fenntartásával biztosítani, valamint hogy a Társulás lehetőséget kínál a szolgáltatás kistérségi keretek közötti igénybevitelére, javaslom hogy a Község Képviselőtestülete döntsön arról, hogy *kéri a fenntartásában működő Könyvtár törlését a Nyilvános Könyvtárak Jegyzékéről, mert a továbbiakban nem intézményként, hanem szolgáltató helyként kívánja azt működtetni.*

Továbbá javaslom, hogy a könyvtári szolgáltatás ellátására a Képviselőtestület kössön szolgáltatási megállapodást a (könyvtárral) a melléklelt szolgáltatási szerződés alapján.

A települési önkormányzat feladata marad továbbra is az épület fenntartása, helyi személyzet biztosítása, és a dokumentumvásárlási, valamint működési hozzájárulás biztosítása. A színvonalas könyvtári szolgáltatás nyújtása érdekében ehhez kistérségi keretek között további állami normatív hozzájárulás, és pályázati támogatás igénybe vitelére nyílik lehetőség.

Határozati javaslat:

1.Község Képviselőtestülete kéri a fenntartásában működő könyvtár törlését a Nyilvános Könyvtárak Jegyzékéről, mert a továbbiakban nem intézményként, hanem könyvtári szolgáltató helyként kívánja azt működtetni. Felkéri a Jegyzőt (Körjegyzőt), hogy a határozatot a Könyvtári Intézethez (1827 Budapest, Budavári Palota, F épület) juttassa el.
2. A könyvtári szolgáltatás biztosítása érdekében – a mellékelt szolgáltatási szerződés figyelembevételével - a Képviselőtestület megbízza a
..... (könyvtárat) a község könyvtári szolgáltatásainak ellátásával. Felhatalmazza a Polgármestert a szerződést aláírására.

A szerződés megkötésének határideje:

Felelős: Polgármester.

KÖNYVTÁRELLÁTÁSI SZERZŐDÉS

Amely létrejött a Könyvtár (címe) mint
szolgáltató,
Másfelől.....Község Önkormányzata (címe), mint
megrendelő között a település mozgókönyvtári ellátására.

1. A MOZGÓKÖNYVTÁRI ELLÁTÁS CÉLJA:

- hogy az ellátással a nyilvános könyvtári szolgáltatás utazás nélkül elérhetővé váljon a településen élő valamennyi lakos számára;
- a könyvtári szolgáltatás működtetése, a könyvellátás, a szakszerűség biztosítása, az információs igények gyors, színvonalas kielégítése;
- a települések művelődési lehetőségeinek javítása, az infrastrukturális hátrányok csökkentése, s az itt élők esélyének növelése a tanulásra, az információszerzésre;
- a könyvtárak együttműködésének korszerűsítése, aktív információs kapcsolat kialakítása.

2. A SZERZŐDŐ FELEK KÖTELEZETTSÉGEI

A) A szolgáltató könyvtár:

- Gondoskodik a könyvtári dokumentumok beszerzéséről, állománybavételéről, irányításáról, könyvtári használatra alkalmassá tételéről.
- Gondoskodik a cserék lebonyolításáról, a dokumentumok szállításáról, a letétek lelőhelyének frissítéséről, adminisztrációjáról.
- Az év során hat alkalommal biztosít új könyveket a községi könyvtár számára. (csere és törzsállomány biztosítása).
- Gondoza a szolgáltató hely állományát (selejtes, elavult állomány kiválogatása, selejtezésre javaslattétel, leltározás,- raktári rend biztosítása) .
- Kielégíti a konkrét, de helyben megoldhatatlan kérdéseket, információs igényeket (könyvtárközi kölcsönzés, telefon, Internet útján).
- Országos könyvtári szolgáltatásokat közvetít (jogszabálykeresés, ODR, különböző adatbázisok alapján).
- Közreműködik kulturális rendezvények szervezésében, a könyvtár- és irodalompropaganda segítésében.
- Évente legalább egyszer továbbképzést szervez a szolgáltatási rendszerhez tartozó könyvtárak könyvtárosai számára, igény és meghatározott létszám esetén alapfokú könyvtári tanfolyamot tart.
- Részt vesz a szolgáltatással kapcsolatos pályázatokon, vállalja azok lebonyolítását.
- Az önkormányzat kérésére kiegészítő szolgáltatásokat nyújt.
- A fenntartót, tárgyévet követő február 15-ig írásban tájékoztatja a szerződésben foglaltak megvalósulásáról, a szolgáltató hely tevékenységéről.

B) A községi önkormányzat:

- Fenntartóként gondoskodik a szolgáltató hely zavartalan működéséről, a szükséges személyi és tárgyi feltételeiről, költségvetésében szolgáltató hely címen pénzüsszeget tervez.
- Rendelkezik kizárólagosan könyvtári szolgáltatások céljaira alkalmas helyiséggel. Biztosítja, hogy a könyvtári szolgáltató hely mindenki által használható és megközelíthető legyen.
- Gondoskodik a rendszeres, a felhasználók többsége számára megfelelő időpontban történő nyitva tartásról, könyvtárost alkalmaz.
- Figyelemmel kíséri a szolgáltató hely könyvtári tevékenységét, a könyvtárost munkájáról rendszeresen beszámoltatja.
- A helyi önkormányzatok közművelődési és közgyűjteményi feladatokra biztosított normatívájának %-át szolgáltatási díj fejében átutalja a Könyvtár számlájára minden év március 31-ig.

C) A községi könyvtáros

- Vállalja a letéti szolgáltatás közvetítését, a csereállomány kölcsönzését a könyvtárhasználati szabályzatban foglaltak figyelembe vételével.
- Előzetes időpont-egyeztetés alapján a letéti állomány helyben lévő részét cserére előkészíti, a csereállományt fogadja
- Statisztikai adatokat szolgáltat.
- A községi könyvtár, a Könyvtár, szolgáltatásairól, lehetőségeiről rendszeresen tájékoztatja a tényleges és potenciális felhasználókat. Igény esetén közvetíti az Országos Dokumentumellátási Rendszer és a Könyvtár-ellátási Szolgáltató Rendszer egyéb szolgáltatásait.
- A könyvtári szolgáltató hely állományának raktári rendjét biztosítja, a szabadpolcos állományrészt rendszeresen szoros raktári rendben tartja. Igény esetén könyvtári rendezvények szervezésében részt vállal

3. EGYÉB RENDELKEZÉSEK

1. A megállapodás 1 (egy) évre szól, amely meghosszabbítható.
2. A felek előzetes felmondás alapján – ami legalább három hónap – év végén, (először 2006. december 31-én) megszüntethetik. A megállapodást évenként felülvizsgálják, s azt a felek közös megegyezése alapján módosíthatják.

3. A szolgáltatás keretében vásárolt dokumentumok a Többcélú Kistérségi Társulás tulajdonát képezik, kezeljük a Könyvtár, és a könyvtári szolgáltató helyen letétként vehetők igénybe.
4. A megállapodásban nem szabályozott kérdésekben a szerződés tárgyával kapcsolatos hatályos rendelkezések ide vonatkozó előírásai az irányadók.
5. Vitás esetben a Társulás Tanácsa dönt.

A könyvtári szolgáltató hely a-i Önkormányzat képviselő testületeév.....hó.....nap ülésének.....sz. határozata alapján a Könyvtár által működtetett mozgókönyvtári ellátórendszer tagja lett.

.....

.....
polgármester

.....
megyei könyvtár igazgatója

.

MEGÁLLAPODÁS

mely létrejött egyrészről a Többcélú Kistérségi Társulás (címe),.....(továbbiakban: Társulás), képviseli: elnök, másrészről Könyvtár (címe) (továbbiakban: Szolgáltató), képviseli igazgató között mozgókönyvtári szolgáltatás biztosítására.

Felek megállapítják, hogy a Társulási Megállapodás pontja alapján a Társulás biztosítja a kistérséghez tartozó önkormányzatok részére a mozgókönyvtári szolgáltatásokat. Az önkormányzatok közül

.....Községi Önkormányzatok, mint könyvtári szolgáltató helyet fenntartók 2007. január 1. napjától a Szolgáltatótól megrendelték a könyvtári szolgáltatásokat. Ennek megfelelően a Társulás és a Szolgáltató a mozgókönyvtári szolgáltatások biztosítására az alábbiakban állapodik meg:

1. A Szolgáltató:

- Folyamatosan gondoskodik mindazon könyvtári dokumentumok beszerzéséről, amelyek a könyvtári szolgáltató helyek gyűjtőkörébe illenek, illetve az adott településen élők érdeklődésére számot tartanak.
- Gondoskodik a dokumentumok állományba vételéről, irányításáról, könyvtári használatra alkalmassá tételéről.
- Gondoskodik a cserék lebonyolításáról, a dokumentumok szállításáról.
- Az év során 6 alkalommal biztosít új könyveket a szolgáltatóhely számára.
- Gondozza a szolgáltatóhely állományát.
- Kielégíti a konkrét, de helyben megoldhatatlan kérdéseket, információs igényeket (könyvtárközi kölcsönzés, információszolgáltatás telefonon vagy internet útján).
- Országos könyvtári szolgáltatásokat közvetít.
- Évente legalább egyszer továbbképzést szervez a szolgáltatóhelyek könyvtárosai számára, igény- és meghatározott létszám esetén alapfokú könyvtári tanfolyamot tart.
- Részt vesz a szolgáltatással kapcsolatos pályázatokon, vállalja azok lebonyolítását.

2. A Társulás az 1. pontban meghatározott feladatok ellátásáért – a szolgáltatásért és állománygyarapításáért – a mindenkori költségvetési törvényben a többcélú kistérségi társulások mozgókönyvtári feladatainak támogatására biztosított Ft/szolgáltatóhely szerinti összeg %-át átadja a Szolgáltatónak.

3. A 2. pont szerinti összeget a Társulás negyedéves összegben utalja a SzolgáltatóBanknál vezetett számú számlájára. Az átutalás határideje minden negyedévet követő hónap 5. napja, kivéve a 4. negyedévet, mely esetben november hó 15. napjáig kell az utalást eszközölni.

4. A Szolgáltató az átadott normatív támogatást a mindenkori költségvetési törvényben szabályozott módon az adott évben használhatja fel.

5. A Szolgáltató a normatív működési támogatás keretében beszerzett dokumentumokat ellátja a „..... Társulás” feliratú bélyegzővel.

6. A Szolgáltató az átadott pénzeszközök felhasználásáról minden év február 15. napjáig írásbeli beszámolót készít a Társulásnak.

7. Felek a megállapodást 2007. január 1. napjától kezdődően határozatlan időre kötik.

8. A felek 3 hónapos felmondási időben állapodnak meg, a megállapodást minden év december 31-el lehet felmondani, az írásbeli felmondásnak szeptember 31-ig meg kell érkeznie a másik félhez.

Zalaegerszeg, 2006. hó nap

.....
.....Többcélú Kistérségi
Társulás képviseletében

.....
..... Könyvtár
képviseletében